

Oplegnotitie behorende bij Analyse Voortijdig Schoolverlaten Zuidoost Brabant Uitgevoerd door LPBL

Maart 2025

Aanleiding

Het bureau LPBL heeft voor de regio Zuidoost Brabant (Regio 37) een analyse uitgevoerd op het gebied van voortijdig schoolverlaten. Zij hebben advies uitgebracht over welke bouwstenen van belang zijn voor het nieuwe Regionale Programma. Dit n.a.v. de wetswijziging van School naar Duurzaam Werk. Hierbij is in beeld gebracht hoe onze regio ervoor staat, wat al goed gaat en waar de grootste uitdagingen zich bevinden. Het is een kwalitatieve en kwantitatieve analyse die verwoord is in een uitgebreide rapportage.

Op 24 februari jl. heeft de Stuurgroep VSV besloten om de rapportage Regionale Analyse Zuidoost-Brabant van Onderzoeksbureau LPBL als leidraad te nemen voor het opstellen van het regionaal programma 2026-2029.

De rapportage was toentertijd nog in concept. Afgesproken is dat het Regionaal overleg de rapportage in samenwerking met LPBL definitief zou maken waarbij alleen feitelijke zaken aangepast kunnen worden. Dit heeft het Regionaal Overleg de afgelopen periode opgepakt.

Notificaties

In de Regiegroep is overeenstemming over de algemene conclusies uit het rapport. Over de inhoudelijke analyse wenst zij twee notificaties te benoemen:

1. De analyse is tot stand gekomen op basis van veelal cijfers uit schooljaar 2022-2023. Op een aantal punten zien de partijen dat actuele cijfers een andere ontwikkeling laten zien dan geschetst in het rapport.
2. De analyse is tot stand gekomen op basis van een beperkt aantal interviews. Hierdoor vragen sommige passages nog nadere definiëring en uitwerking om daarover echt gemeenschappelijk draagvlak te kunnen vinden. Een voorbeeld hiervan is de behoefte aan een jongerenloket en de inzet op verzuim vanuit doorstroompunt. Ook is er qua inzet uitgegaan van de grotere regionale lijnen en in mindere mate van lokale projecten zoals dat er in Eindhoven vanuit Participatie via een pilot specifiek wordt ingezet op jongeren. Resultaten uit dergelijke projecten kunnen wel als input dienen voor het Regionaal Programma 2026-2029.

In overeenstemming met LPBL is besproken dat afwijken van de analyse voor het nieuwe Regionale Programma 2026-2029 op basis van een onderbouwing mogelijk is. De analyse geeft input voor een ontwikkeling die in gang gezet dient te worden, namelijk de implementatie vanuit de Wet van School naar Duurzaam Werk. Het is nu aan de partijen in de regio om gezamenlijk een Programma op te stellen dat recht doet aan wat de regio nodig heeft. Alle ontwikkelingen, zo ook bijvoorbeeld de cijfers VSV schooljaar 2023-2024 zijn daar input voor, maar ook de ervaringen van de professionals in de uitvoering en de behoeftes van jongeren.

Doorgevoerde wijzigingen

De belangrijkste wijzigingen die op vraag van de Regiegroep zijn doorgevoerd:

- Diverse tekstuele correcties.
- Nuancering dat onder advisering in het VO niet voor de gehele regio geldt.
- Nuancering dat onderinstroom in het SO het VSO nog moet bereiken, dat op dit moment het VSO in regio Helmond relatief groot is.
- Behoeftte aan toegang tot tijdelijke dagbesteding is toegevoegd.
- Qua governance is het advies van LPBL om met name te werken aan een daadkrachtige en efficiënte governance-inrichting. De voorbeelden die genoemd zijn, zijn denkrichtingen.
- Aantal aanpassingen in het onderdeel aanbod scholen.

Regioanalyse Zuidoost Brabant

- Bouwstenen voor een regionaal jongeren programma -

Opgesteld door:

LPBL: Merei Lubbe en Veroni Larsen

Op verzoek van:

VSV-programma Zuidoost Brabant

Datum: januari 2025

Inhoud

1. Inleiding.....	3
1.1. Aanleiding en vraagstelling.....	3
1.2. Aanpak en leeswijzer.....	3
2. Regio in cijfers.....	5
2.1. Selectie benchmark.....	5
2.2. Schooluitval in beeld.....	7
2.3. Passende plek kwetsbare jongeren	15
3. Huidig aanbod	19
3.1. Overzicht reguliere ondersteuning	19
3.2. Inzet vsv-programma, terugkijkend.....	23
4. Bouwstenen voor de toekomst	27
4.1. Verduurzamen en versterken	27
4.2. Meer inzet op ondersteunen naar duurzaam werk.....	28
Bijlagen	
Bijlage 1. Toelichting selectie benchmark.....	30
Bijlage 2. Aanbod	36
Bijlage 3. Overzicht geïnterviewden	38
Bijlage 4. Overzicht gebruikte data en literatuur	39

1. Inleiding

1.1. Aanleiding en vraagstelling

In de Doorstroompuntregio Zuidoost Brabant werken 21 gemeenten in twee subregio's, Eindhoven-Kempenland en Helmond-Peelland, samen met de onderwijsinstellingen in een regionaal programma. Doel is het voorkomen van vsv en het toeleiden naar een passende plek van kwetsbare jongeren die desondanks uitvallen. In het kader van de uitbreiding van de nieuwe wet *Van school naar duurzaam werk* en ter voorbereiding op de nieuwe programmaperiode heeft de regio behoefte aan een analyse van de problematiek in hun gebied.

Vragen die in de regio-analyse centraal staan zijn onder meer: *waar zitten op dit moment de grootste opgaven in de regio? Hoe zit het met doorstroom en uitval in het onderwijs? Hoeveel jongeren volgen geen onderwijs en zijn ook niet aan het werk? Wat is het huidige aanbod van de verschillende betrokken partijen, wat is er al voor de 'nieuwe' doelgroep jongeren van 23 tot 27 jaar en hoe is de samenwerking? Is er sprake van overlap of juist witte vlekken? Waar moeten we op inzetten - gegeven de specifieke problemen in de regio? Hoe kunnen we dat zo optimaal mogelijk doen?*

LPBL heeft in opdracht van Ingrado en OCW een *leidraad* ontwikkeld voor het opstellen van een dergelijke regionale analyse. Een belangrijk onderdeel hiervan is een tool voor het kwantitatieve deel. Leidraad en tool zijn gebaseerd op de ervaringen die wij de afgelopen jaren hebben opgedaan en de min of meer 'gestandaardiseerde' werkwijze die daaruit is voortgekomen. Voorliggende rapportage geeft de resultaten van deze analyse voor de regio Zuidoost Brabant, opgesteld met behulp van de leidraad. Ten behoeve van de leesbaarheid hebben we gekozen voor een rapportage op hoofdlijnen. Meer technische onderbouwingen en gedetailleerde analyses zijn verwezen naar de diverse bijlages.

1.2. Aanpak en leeswijzer

Uitgangspunten regioanalyse

Voor het beantwoorden van bovenstaande vragen hanteren we de volgende drie uitgangspunten, die samen een kader bieden voor de regionale analyse:

1. *De kracht van benchmarking.* Om werkelijk inzicht te krijgen in de doorstroom, uitval en arbeidsdeelname van jongeren in de regio (is het veel of misschien juist weinig?) dient deze te worden gezien in relatie tot de bevolkingssamenstelling. Er is immers een correlatie tussen de sociaaleconomische status in een regio en het aantal jongeren dat uitvalt of anderszins extra ondersteuning nodig heeft. Een goede manier om dat inzicht te krijgen is benchmarken met regio's die een vergelijkbare populatie hebben.
2. *Reikwijdte van de analyse sluit aan bij situatie van kwetsbare jongeren.* Bij de ondersteuning van kwetsbare jongeren zijn veel partijen betrokken. In de analyse is dus aandacht voor de domeinen onderwijs, werk & inkomen en zorg. Het betekent óók dat het belangrijk is om de analyse te beperken tot de essentie en niet te verzanden in details. Het risico is dat de analyse (en het programma) anders te weinig focus krijgen.

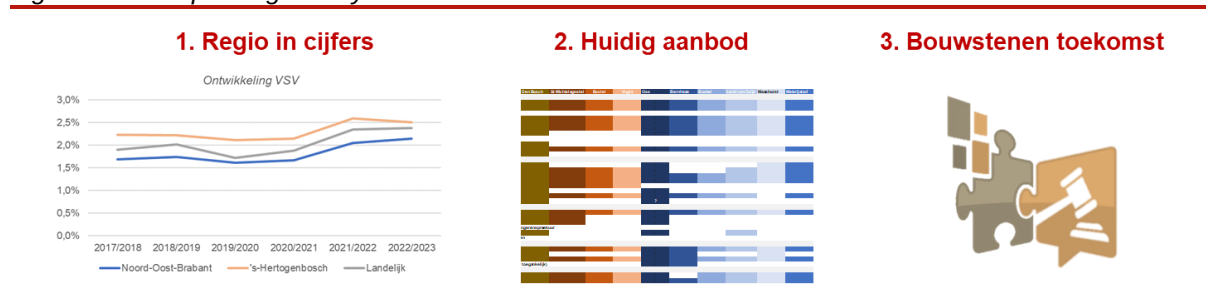

3. *De analyse geeft de lokale situatie voldoende weer.* Hoewel er vaak landelijke tendensen zijn in oorzaken van schooluitval en jeugdwerkloosheid verschillen de lokale omstandigheden. Daarbij gaat het niet alleen om de bevolkingssamenstelling (zoals opleidingsniveau, arbeidsdeelname, gemiddeld inkomen) maar ook om de organisatie in de regio: hoe is bijvoorbeeld de samenwerking tussen het Doorstroompunt en Werk & inkomen? En tussen scholen? Hoe is het bedrijfsleven betrokken?

Leeswijzer

Deze regionale analyse bevat dus een kwantitatief deel, waarin met behulp van cijfers antwoord wordt gegeven op de vraag: waar staat de regio nu? Daarnaast is er ook een kwalitatief deel waarbij de lokale context in kaart wordt gebracht. In dit tweede deel wordt onder meer gekeken naar het bestaande regionale aanbod, de sterke kanten daarvan en wat er nog beter kan, en naar overlap en witte vlekken. En tot slot is er een derde deel dat op basis van de eerste twee delen een eerste aanzet geeft voor bouwstenen voor de toekomst. Op hoofdlijnen is onze aanpak als volgt:

Figuur 1.1. Aanpak regioanalyse in drie delen

1. Regio in cijfers

In het eerste deel hebben we een analyse gemaakt van de situatie in de regio ten aanzien van voortijdig schoolverlaters en jeugdwerkloosheid. Hoe reizen jongeren door het onderwijssysteem? Hoeveel schooluitval is er (relatief en absoluut)? Waar zitten ze en wie zijn het, verdeeld naar schoolniveau en opleiding? Hoe vergaat het jongeren die zijn uitgevallen? Waar zitten zij één jaar later (werk, opleiding of nog steeds vsv-er)? Zijn er hierin verschillen per gemeenten? Deze vragen worden beantwoord met behulp van de tool, en bevat dus een benchmark op al deze onderdelen met gemeenten en regio's die qua sociaaleconomische status vergelijkbaar zijn met Zuidoost Brabant. De resultaten van deze fase staan beschreven in hoofdstuk 2.

2. Analyse huidige aanbod

Vervolgens is een inventarisatie gemaakt van het ondersteuningsaanbod voor kwetsbare jongeren in de regio. We hebben daarbij gekeken naar zowel het reguliere aanbod als de extra voorzieningen vanuit het vsv-programma, binnen én buiten het onderwijs. In aanvulling op de deskresearch hebben we in deze fase gesprekken gevoerd met betrokkenen uit het onderwijs, bij gemeenten en de doorstroompunten. Het resultaat van deze fase is te lezen in hoofdstuk 3.

3. Bouwstenen voor de toekomst

Op basis van het cijfermateriaal en de analyse van het huidige aanbod zijn enkele richtingen, geformuleerd voor de aanpak in de toekomst. In hoofdstuk 4 beschrijven we deze.

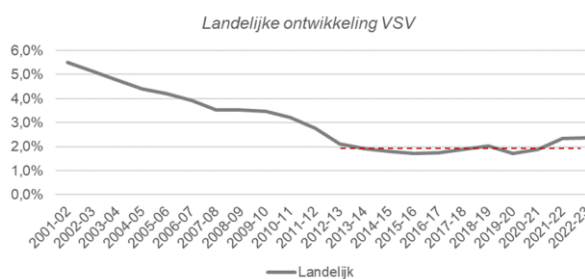

2. Regio in cijfers

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de wijze waarop leerlingen in Zuidoost Brabant door het schoolstelsel stromen, uitvallen en hoeveel jongeren vervolgens worden toegeleid naar een passende plek. We vergelijken dit met het gemiddelde van de benchmarkregio's. Vanwege de omvang brengen we ook de gemeenten Eindhoven en Helmond apart in beeld. We starten met een selectie van de gebieden (DSP-regio's en gemeenten) die qua bevolkingssamenstelling lijken op die in Zuidoost Brabant en de twee gemeenten (paragraaf 2.1). Vervolgens vergelijken we doorstroom, schooluitval en de reis van de leerling door het schoolstelsel (paragraaf 2.2). Tot slot volgt een overzicht van de vsv-ers één jaar later en de NEET-jongeren, jongeren die niet in school zitten of aan het werk zijn (paragraaf 2.3). Hiermee volgt dit hoofdstuk de logische weg langs de betrokken partijen: onderwijs, DSP en gemeenten.

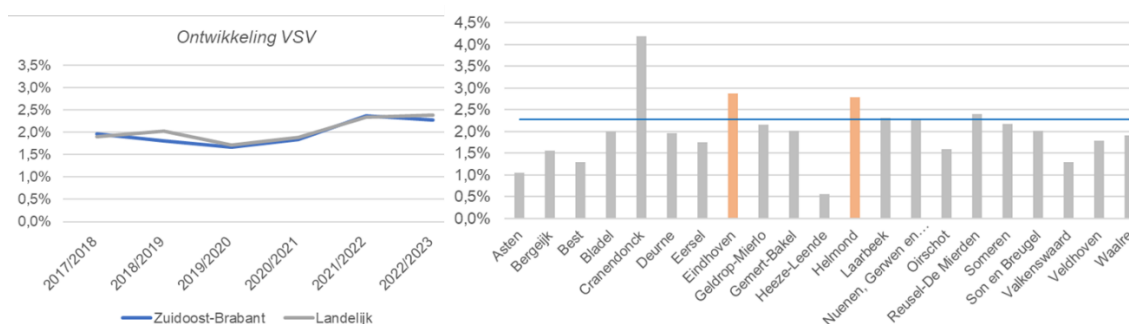
2.1. Selectie benchmark

De landelijke vsv-cijfers laten de afgelopen 20 jaar - sinds er volop aandacht is voor het probleem - een forse daling zien. Was het gemiddelde uitvalpercentage in 2001 nog 5,5 procent, inmiddels ligt het rond de 2 procent¹. In de laatste paar jaar is er geen daling meer, maar een stijging. Het meest recente percentage vsv-ers is 2,4 procent (schooljaar 2022/2023).

De uitval in Zuidoost Brabant ligt de afgelopen jaren op het landelijk gemiddelde. Voor zowel Eindhoven als Helmond geldt dat het uitvalpercentage boven het gemiddelde van de regio ligt (rechtterkant figuur 2.1). Ook de gemeente Cranendonck ligt er duidelijk boven, waar Heeze-Leende weer heel laag scoort.

Figuur 2.1. Aandeel vsv-ers Nederland afgelopen 6 jaar, versus regio en gemeenten

Bron: DUO, bewerking LPBL.

Het is echter de vraag wat deze vergelijking (met landelijke cijfers en ook onderling) zegt. Het kan zijn dat het om kleine aantallen gaat. Maar los daarvan is het belangrijk om rekening te houden met de bevolkingssamenstelling.

¹ Daarbij zij opgemerkt dat er tussentijds een definitiewijziging heeft plaatsgevonden (rond 2012) die ook van invloed is geweest.

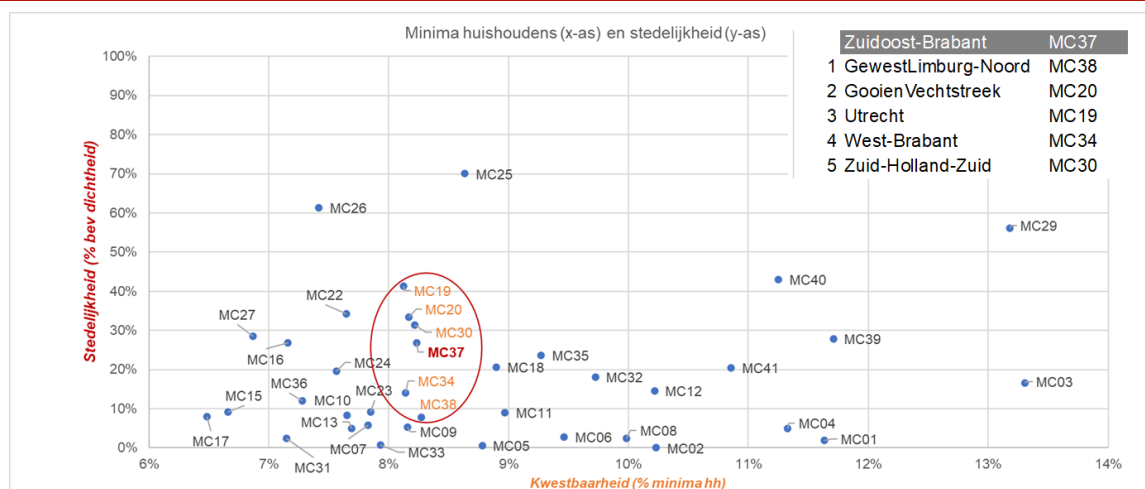

Er is namelijk een duidelijke correlatie tussen sociaaleconomische kenmerken (SES) ofwel de kwetsbaarheid van de inwoners en onderwijsresultaten: hoe lager de SES - ofwel hoe hoger de kwetsbaarheid - hoe minder (door)stroom naar de hogere onderwijsniveaus en hoe hoger de verwachte uitval. Een 'platte' vergelijking van de regio met het Nederlands gemiddelde of van de gemeenten onderling zegt daarom in eerste instantie nog niet zo veel.

Om inzicht te krijgen in de uitval van leerlingen *in relatie tot* de bevolkingssamenstelling (is het veel of misschien juist weinig?) hebben we een benchmark uitgevoerd. We maken hierbij gebruik van gegevens die beschikbaar zijn bij het CBS en DUO en hebben gebieden geselecteerd die qua bevolkingskenmerken en qua stedelijkheid lijken op Zuidoost Brabant (DSP-regio's), Eindhoven en Helmond (gemeenten). Voor een toelichting op de gebruikte indicatoren verwijzen we naar de bijlage. Voor de mate van kwetsbaarheid hanteren we het percentage minima huishoudens in een gebied. Voor de stedelijkheid is de bevolkingsdichtheid een maat.

Onderstaand figuur laat de geselecteerde regio's zien voor Zuidoost Brabant. De geselecteerde regio's liggen binnen een straal van 5 procent afwijking ten opzichte van het percentage minimahuishoudens van 8,2 procent van Zuidoost Brabant. Verder ligt de stedelijkheid binnen een bandbreedte van 20 procent en de spreiding van huishoudens over de regio heeft een bandbreedte tussen de 20 en 40 procent.

Figuur 2.2. Benchmark: selectie van regio's

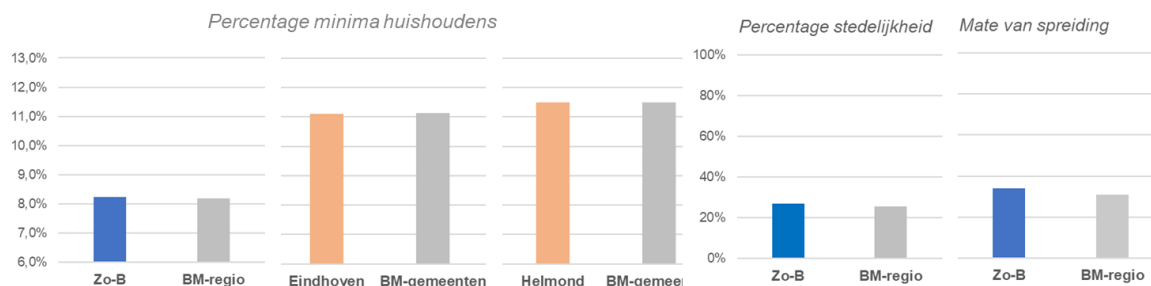

Bron: CBS / DUO, bewerking LPBL

De geselecteerde regio's wijken dus weinig af qua minimahuishoudens, waarbij het met name belangrijk is dat het gemiddelde van de benchmark-regio's overeen komt met het percentage in Zuidoost Brabant. De range voor alle doorstroompunten in Nederland loopt daarbij van 6 tot 13 procent. Voor Eindhoven en Helmond is eenzelfde soort selectie gemaakt. De vergelijkbare gemeenten die eruit komen voor Eindhoven zijn: Delft, Deventer, Dordrecht, Emmen, Leiden, Tilburg, Utrecht en Venlo. Voor Helmond zijn de referentie-gemeenten: Dordrecht, Eindhoven, Roermond, Sittard-Geleen, Tilburg en Venlo. Ook voor de selectie van de referentiegemeenten in de benchmarks is steeds gekeken naar de *gemiddelde* waarden. Het is belangrijk dat deze overeenkomen met respectievelijk Eindhoven en Helmond. Onderstaand figuur laat de scores zien op de belangrijkste criteria-waarden.

Figuur 2.3. Benchmark: selectie van regio's/gemeenten

Bron: CBS / DUO, bewerking LPBL

2.2. Schooluitval in beeld

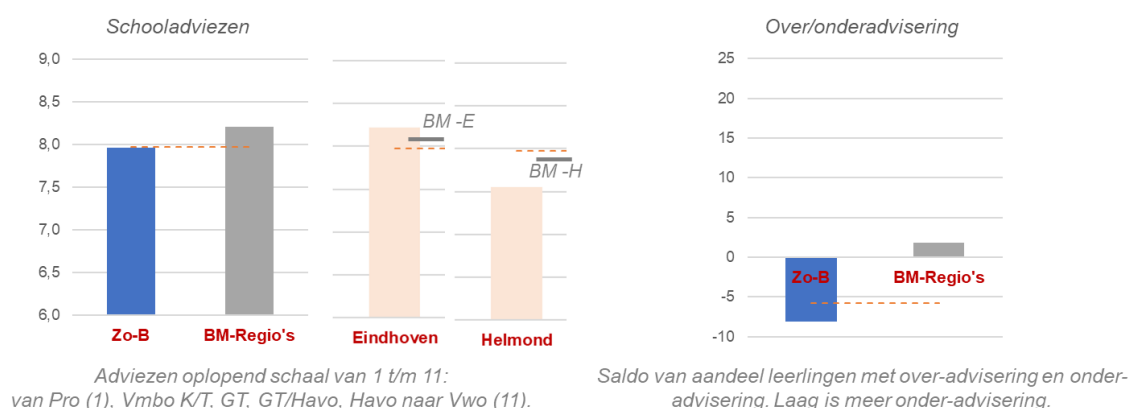
In de volgende paragrafen wordt steeds een gemiddelde berekend van de benchmarkregio's. Hier worden de cijfers van Zuidoost Brabant tegen afgezet. Hetzelfde is gedaan voor Eindhoven en Helmond. Voor de leesbaarheid zijn deze grafieken enkel opgenomen als er duidelijke onderlinge verschillen zijn.

2.2.1. Doorstroom schoolsysteem

Primair onderwijs

Vergeleken met de benchmarkregio's zijn de schooladviezen in Zuidoost Brabant lager dan de benchmark en vergelijkbaar met het Nederlands gemiddelde (dat is de oranje stippellijn, die overeen komt met een vmbo-t/havo advies). Een mogelijke verklaring is de mate van onder-advisering in vergelijking met de benchmark, waar geen duidelijke over- of onder-advisering te zien is. In Eindhoven zijn de adviezen iets hoger en is er sprake van over-advisering. In Helmond daarentegen is het lager en net als in de regio sprake van onder-advisering.

Figuur 2.4. Benchmark: primair onderwijs

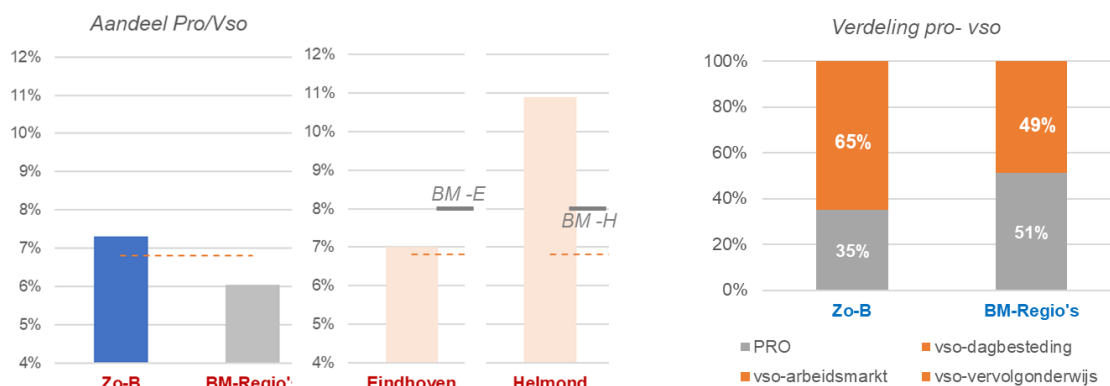
Bron: CBS / DUO, bewerking LPBL.

Voortgezet onderwijs: pro & vso

Het aandeel jongeren dat naar het praktijkonderwijs (pro) of speciaal onderwijs (vso) gaat is in de regio hoger dan in de benchmark. Voor Eindhoven ligt het lager en in Helmond is dit aandeel veel hoger dan het eigen benchmark-gemiddelde.

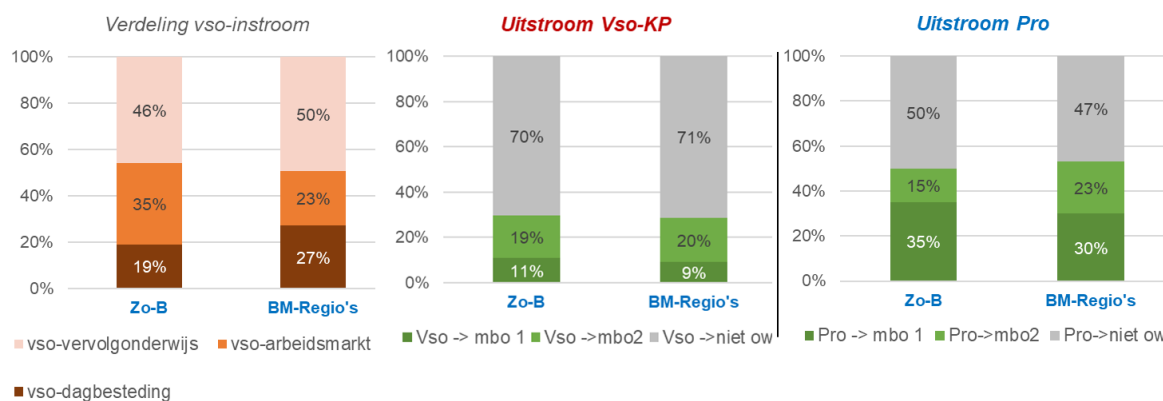
Figuur 2.5. Benchmark: aandeel pro en vso

Bron: DUO, bewerking LPBL

Het hoge aandeel pro/vso is toe te schrijven aan het relatief hoge aantal jongeren dat naar het vso gaat. Dit aandeel is in de regio namelijk duidelijk hoger dan in de benchmark (65% t.o.v. 49%). Wanneer we verder inzoomen op de verdeling naar de verschillende vso-profielen zien we, in onderstaand figuur, dat ook de samenstelling binnen het vso verschilt. Zo is er minder vso-dagbesteding en andersom relatief veel vso-arbeidsmarkt. Opvallend daarbij is verder dat de daadwerkelijke uitstroom nauwelijks afwijkt van de benchmark. Ook de uitstroom vanuit het pro laat geen hele grote verschillen zien (rechterfiguur). Verhoudingsgewijs gaan er iets meer jongeren naar Entree en minder naar mbo 2

Figuur 2.6. Benchmark: verdeling profielen vso, uitstroom vso en uitstroom pro

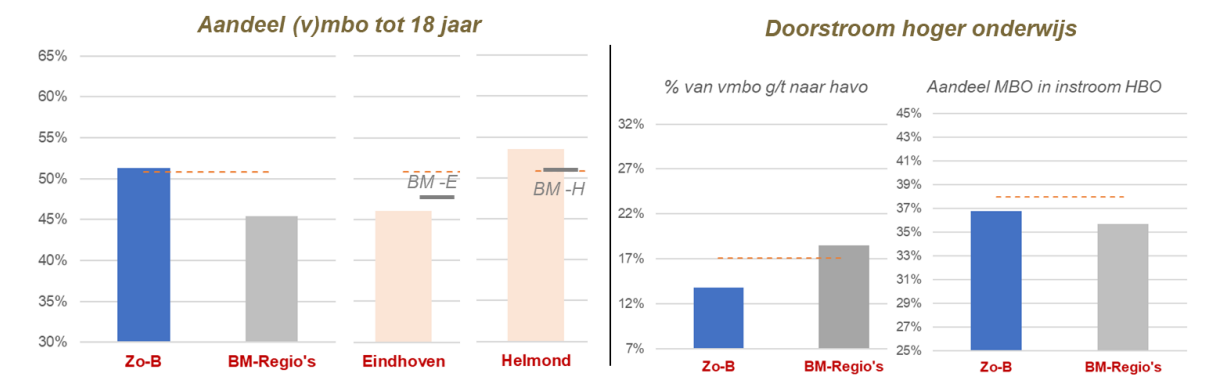
Bron: DUO, bewerking LPBL

Voortgezet onderwijs

In lijn met de lage schooladviezen zien we dat het aandeel (v)mbo veel hoger is dan in de benchmark. Dat geldt niet voor beide gemeenten. Eindhoven ligt iets onder de eigen benchmark en Helmond heeft juist iets meer jongeren onder de 18 jaar die op het (v)mbo zitten. Het aandeel jongeren met een vmbo-g/t diploma dat vervolgens doorstroomt naar de havo ligt in de regio 5 procent lager dan het gemiddelde van de benchmark-gebieden. Wel zien we dat het hbo meer instroom heeft vanuit het mbo, dus het lijkt erop dat er (gedeeltelijk) een andere route gekozen wordt voor opstroom naar het hbo.

Figuur 2.7. Benchmark voortgezet onderwijs en doorstroom hoger onderwijs

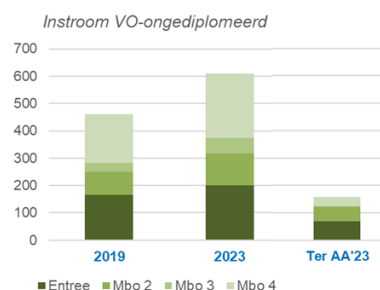

Bron: DUO, bewerking LPBL

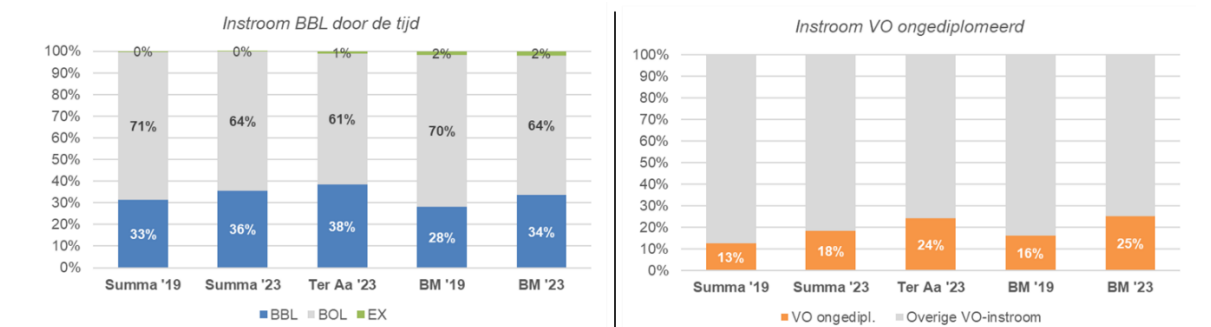
Middelbaar beroepsonderwijs

Vervolgens kijken we naar de instroom in het mbo in de regio (figuur 2.8). We zien een toename in de aantallen die instromen in de (meer werkgerichte) BBL-opleidingen bij het Summa college ten opzichte van 2019. Dit aandeel is (en was ook al) hoger dan in de benchmark. Ook bij ROC Ter AA zien we een hoog aandeel BBL. Dit wijst op een veranderende behoefte in de regio, waar mbo's op inspelen. Meer jongeren kiezen voor een BBL opleiding. Uit de interviews blijkt dat dit andere jongeren zijn dan voorheen: ze zijn jonger, hebben vaker nog geen werkplek en hebben meer gerichte begeleiding nodig.

Verder zien we een toename van de VO-instroom zonder diploma. In de benchmarkregio's heeft op dit moment bijna een kwart van de vo-instroom geen diploma. Voor Ter AA is dit ook het geval. Het Summa college zit hier met 18 procent onder. Toch vraagt dit ook hier om nader onderzoek naar wie deze jongeren zijn en met welke redenen ze zijn uitgevallen in het vo. Het ging in 2023 om circa 760 leerlingen (600 van het Summa en 160 van Ter AA, zie hiernaast). De toename zit op alle niveaus maar is het grootst in mbo 2.

Figuur 2.8. Benchmark: instroom middelbaar beroepsonderwijs

Bron: DUO, bewerking LPBL

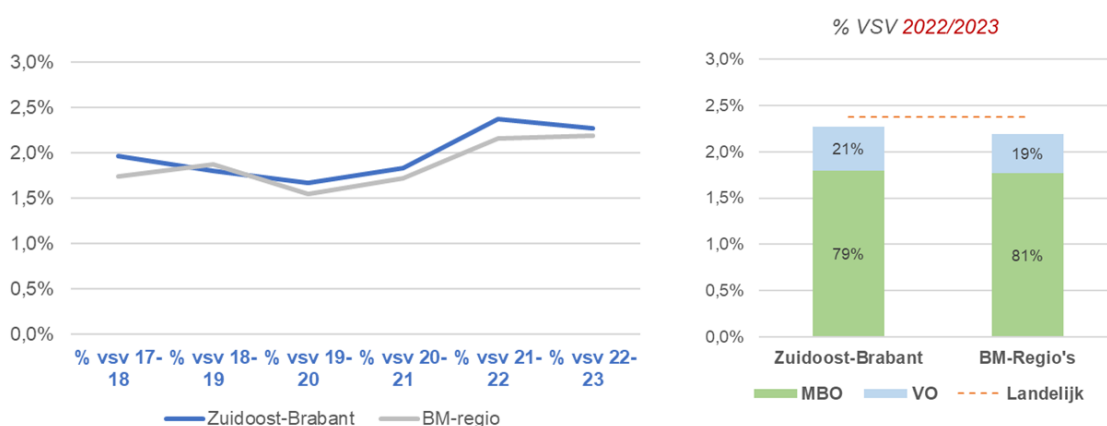
2.2.2. Voortijdig schoolverlaten

In deze paragraaf vergelijken we de vsv-percentages van Zuidoost Brabant met de benchmark.

Ontwikkeling uitval

Terugkijkend over de afgelopen zes jaar lag het uitvalpercentage de laatste jaren boven het benchmark-gemiddelde, het afgelopen jaar is het afgenomen en ligt het bijna op het niveau van de benchmark. Het rechterfiguur laat dit laatste jaar zien. Duidelijk is dat er een vergelijkbare verdeling is in uitval in het vo en in het mbo (20 versus 80 procent). De uitval in het vo is daarbij iets groter (blauwe vakje).

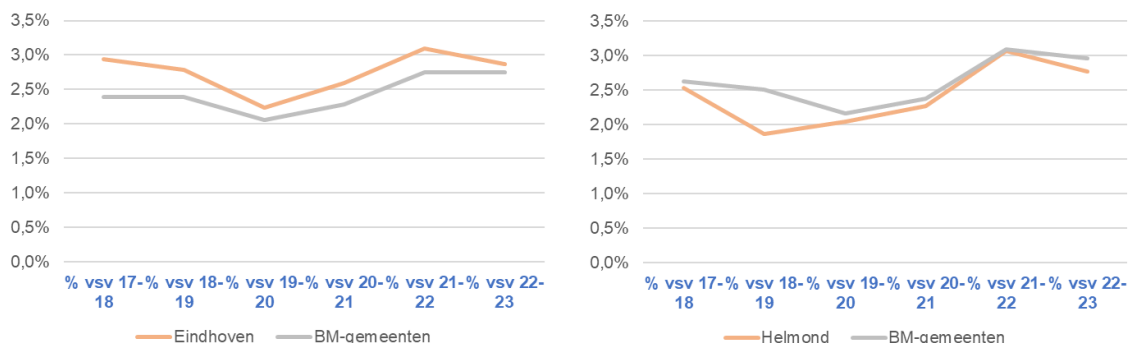
Figuur 2.9. Benchmark: ontwikkeling vsv regio en laatste jaar (2022- 2023)

Bron: DUO, bewerking LPBL

In dezelfde periode zien we dat Eindhoven steeds boven de benchmark-gemeenten ligt met het vsv-percentage. Helmond zit er juist onder. De afname die we zagen in de hele regio in het afgelopen schooljaar is zowel terug te zien in Eindhoven als in Helmond. Eindhoven zit daarbij in dit laatste jaar nog iets boven het gemiddelde van de benchmark-gemeenten. Helmond ligt nu verder onder het gemiddelde.

Figuur 2.10. Benchmark: ontwikkeling vsv Eindhoven en Helmond

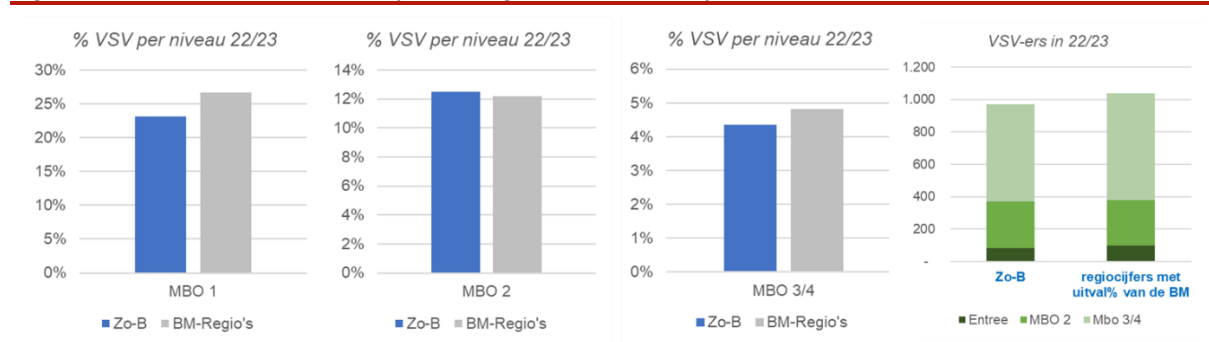
Bron: DUO, bewerking LPBL

Een vervolganalyse van de vsv-percentages per niveau op het mbo laat zien dat de uitval op alle niveaus lager is, behalve op mbo 2. In combinatie met de toegenomen ongediplomeerde instroom is dit een

aandachtspunt. Gecorrigeerd voor de relatief grote aantallen in de regio in het mbo, zien we duidelijk dat het verschil met name wordt gemaakt door het lage aantal vsv-ers op Mbo 3/4 (lichtgroen).

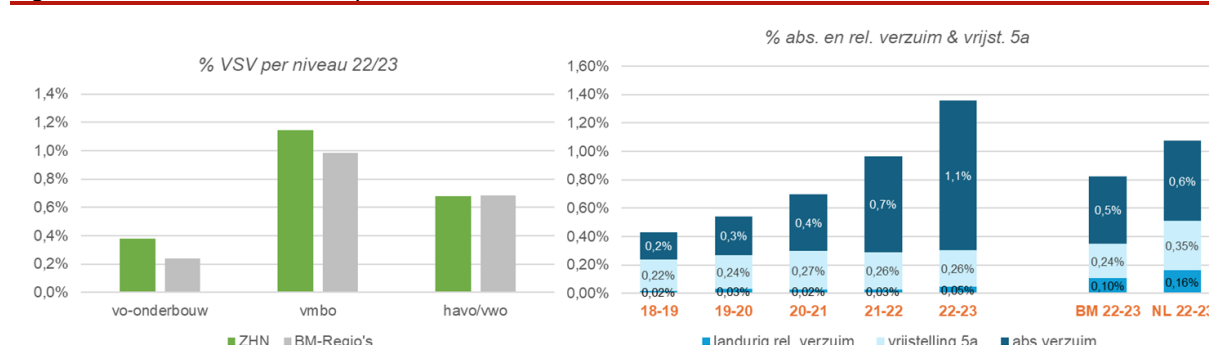
Figuur 2.11. Benchmark: vsv als percentage van het totaal per niveau in het mbo in 2022/2023

Bron: DUO, bewerking LPBL

Een nadere analyse van het vo laat zien dat de uitval in vo-onderbouw en het vmbo hoger is. Wellicht ligt hier een relatie met het relatief hoge percentage nieuwkomers in de regio, die ingeschreven staan als vmbo onderbouw (ISK, zie ook het grote aandeel absoluut verzuim in de regio, t.o.v. de benchmark van 1,1% t.o.v. 0,5%). We komen hier in het volgende hoofdstuk op terug.

Figuur 2.12. Benchmark: vsv per niveau in het vo in 2022/2023 en het aandeel thuiszitters

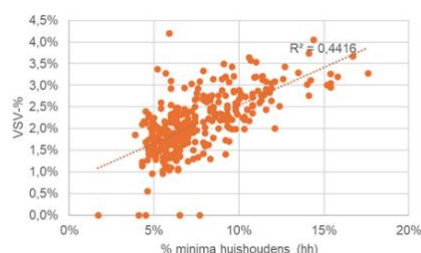

Bron: DUO, bewerking LPBL

Regressie-analyse

Een andere manier om te kijken naar de uitval in de regio is om het werkelijke vsv-percentage af te zetten tegenover het *verwachte* percentage. Deze verwachting is gebaseerd op een regressieanalyse: een schatting van de schooluitval op basis van minima huishoudens, bevolkingsdichtheid en spreiding van de huishoudens in de regio.

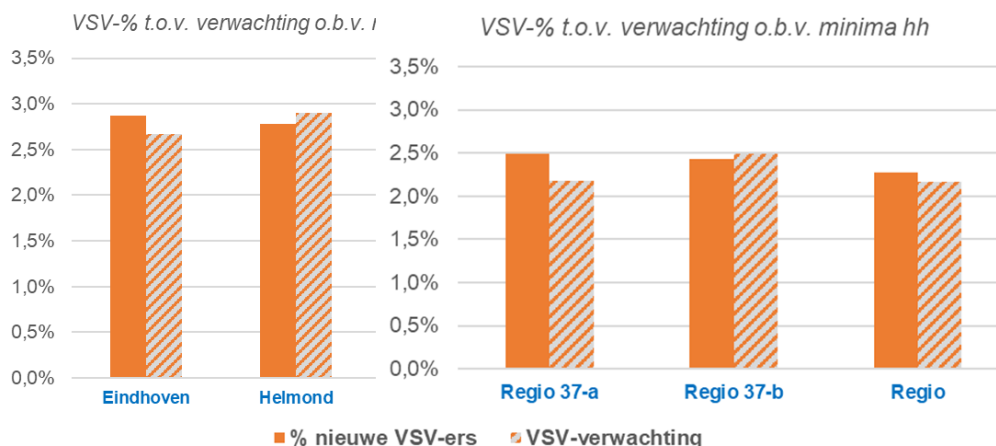
Het beeld dat naar voren komt uit de vergelijking van de regio met de benchmark zien we ook in deze regressie-analyse. De gemeente Eindhoven en de subregio Eindhoven-Kempenland hebben meer vsv-ers dan verwacht. Gemeente Helmond en regio Helmond-Peelland hebben daarentegen juist iets minder

vsv-ers dan verwacht. Voor de regio Zuidoost Brabant als geheel geldt dat het vsv-percentage iets boven de verwachting ligt, maar niet significant afwijkt.

Figuur 2.13. Werkelijk vsv-percentage afgezet ten opzichte van de verwachting

Bron: DUO & CBS, regressie door LPBL

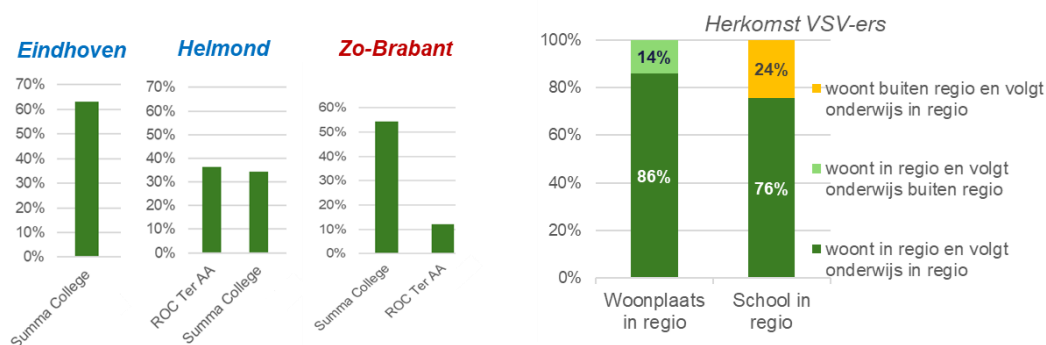
Herkomst vsv-ers in de regio

Ruim 55 procent van alle uitvallers komt van het Summa College. Logischerwijs is dit dan ook de belangrijkste onderwijspartner in de vsv-aanpak in de regio. Met de uitvallers van ROC Ter AA erbij is dat tweederde van alle vsv-ers. Voor de subregio's zien we:

- In regio Eindhoven is meer dan 60 procent van de uitvallers afkomstig van Summa;
- In regio Helmond zijn de uitvallers ongeveer gelijk verdeeld over Summa en ROC Ter AA.

Verder geldt voor deze regio dat er relatief weinig vsv-ers buiten de regio naar school gingen, slechts 14 procent (lichtgroen in rechterfiguur). De extra inzet en maatregelen vanuit het programma op school hebben dan ook een direct effect op de jongeren in de eigen regio.

Figuur 2.14. Herkomst vsv-ers naar scholen en woonplaats

Bron: DUO, bewerking LPBL

Om vervolgens te kunnen beoordelen of de uitval binnen de opleidingen hoog of juist laag is, vergelijken we de opleidingen op het niveau van hoofdgroepen met overige instellingen. Figuur 2.15 laat zien dat het Summa College het in de meeste opleidingen (naar hoofdgroepen) vergelijkbaar doet met het Nederlands gemiddelde. Zoals al eerder genoemd springt het Entree er positief uit. Maar ook economie en administratie doen het relatief goed. De opleidingen Bouw & Infra hebben meer uitval dan vergelijkbare opleidingen elders.

Dit biedt aanknopingspunten voor de aanpak. Enerzijds door de focus te richten op die opleidingen waar het probleem het grootst is, anderzijds door van elkaar te leren: wat doen de opleidingen met relatief lage uitval anders (ofwel: beter) dan de opleidingen met hoge uitval. We zien overigens bij ROC Ter AA geen directe opleidingen die er uit springen.

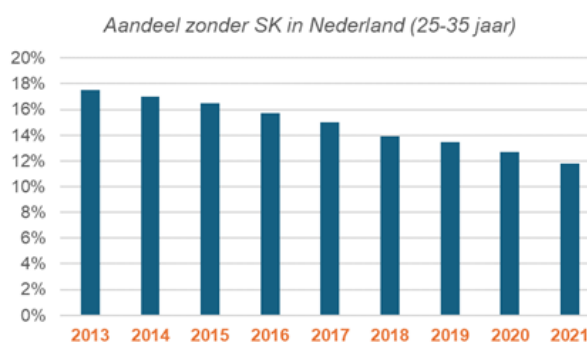
Figuur 2.15. Opleidingen met relatief veel en relatief weinig vsv-ers

hoofdgroep	% uitval Summa	% uitval NL	Vershil
Zorg en welzijn	4,7%	5,0%	0%
Handel en ondernemerschap	10,4%	9,3%	-1%
Economie en administratie	3,5%	6,3%	3%
Uiterlijke verzorging	7,7%	8,4%	1%
Veiligheid en sport	5,3%	5,9%	1%
Techniek en procesindustrie	4,5%	4,8%	0%
Entree	21,2%	25,9%	5%
Afbouw, hout en onderhoud	8,2%	6,9%	-1%
Informatie en communicatietechnologie	6,6%	6,0%	-1%
Mobiliteit en voertuigen	3,8%	6,0%	2%
Horeca en bakkerij	6,4%	7,0%	1%
Transport, scheepvaart en logistiek	5,6%	7,0%	1%
Bouw en infra	8,6%	5,4%	-3%
Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek	5,2%	4,3%	-1%
hoofdgroep	% uitval Ter AA	% uitval NL	Vershil
Zorg en welzijn	4,9%	5,0%	0%
Economie en administratie	7,4%	6,3%	-1%
Entree	25,0%	25,9%	1%

Bron: DUO, bewerking LPBL

2.3. Reis van de leerling

De genoemde doorstroom- en vsv-cijfers zijn de basis voor de 'reis van de leerling'. Dit is een schematische weergave van de manier waarop leerlingen door het schoolsysteem gaan. Het geeft in één oogopslag een beeld van de regio. We zetten deze opnieuw af tegen het gemiddelde van de benchmark. Het maakt duidelijk waar je het uiteindelijk voor doet. Zo is er in Nederland, sinds er structureel aandacht is voor het thema schooluitval, een daling van het aantal jonge mensen zonder startkwalificatie.

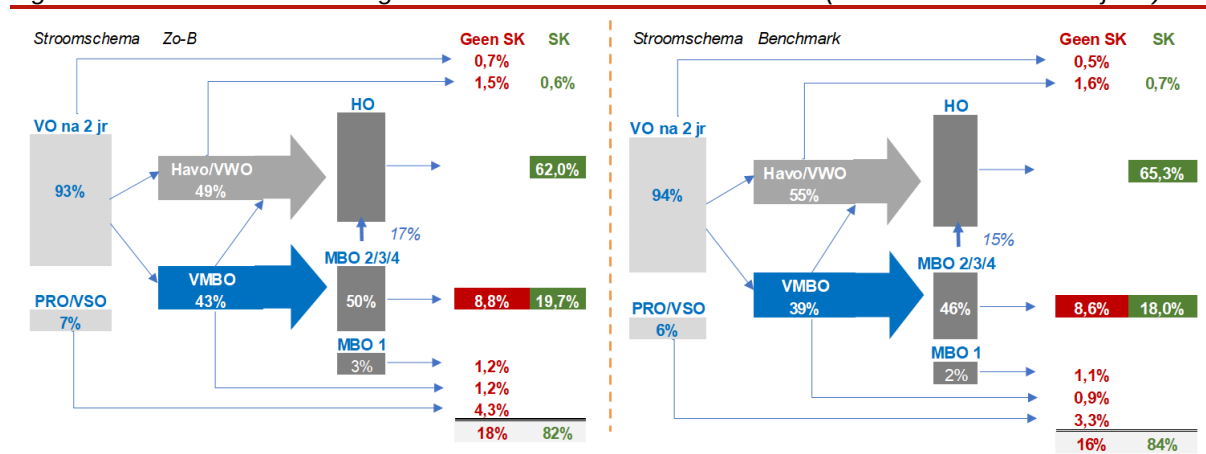

Om te komen van de vsv-cijfers tot de reis van de leerling zijn de jaarlijkse vsv-cijfers omgerekend naar de kans die een leerling heeft om uit te vallen, binnen het niveau waar hij of zij zit. Daarnaast zijn cijfers

over door- en uitstroom gebruikt. Hieruit volgen de uitvalpercentages gedurende de volledige *schoolloopbaan* van een leerling. Op deze manier zijn de doorstroomschema's voor Zuidoost Brabant en de benchmark opgesteld. Iedere leerling start in het basisonderwijs: de instroom, die gelijk is aan 100 procent. De leerlingen verdelen zich vervolgens over verschillende schooltypen en -niveaus, waarbij er op-, af- en doorstroom kan plaatsvinden. De uitstroom is weergegeven in groen (mèt startkwalificatie) en rood (zonder startkwalificatie). Voor de regio is dit laatste 18 procent², voor de benchmark 16 procent. Dit uiteindelijke resultaat is dus minder dan in de benchmark.

Figuur 2.16. Reis van de leerling Zuidoost Brabant en de benchmark (o.b.v. meest recente cijfers)

Bron: DUO en CBS, bewerking LPBL

Het figuur vat dus samen wat we in voorgaande paragrafen al zagen: in de regio gaan er meer leerlingen dan in de benchmark via vso en het vmbo. Voor het aandeel jongeren dat instroomt via vmbo gaat het om circa 4 procent meer jongeren dan in de benchmark (43% t.o.v. 39%). Het roept enerzijds de vraag op wie de jongeren zijn die naar het vso gaan en anderzijds is de vraag of leerlingen wel op de meest passende plek terecht komen? Deze vraag speelt ook in relatie met de onder-advisering (in een groot deel van) de regio.

Het hoge aandeel dat via de beroepsgerichte route door het schoolsysteem gaat is de belangrijkste reden dat er relatief veel jongeren zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten. Want wanneer we inzoomen op de uitvalpercentages in het mbo zien we dat het mbo goede resultaten laat zien t.o.v. de benchmark. Met name in niveau 3 en 4 zijn er minder uitvallers dan in vergelijkbare andere regio's. Tot slot, zien we in het vo meer uitval, mogelijk ligt hier een relatie met het relatief hoog percentage nieuwkomers in de regio.

² Exclusief eventuele terugstroom naar school na verloop van tijd. Cijfers van het CBS laten zien dat van de vsv-ers gemiddeld 25% binnen 5 jaar alsnog een startkwalificatie haalt.

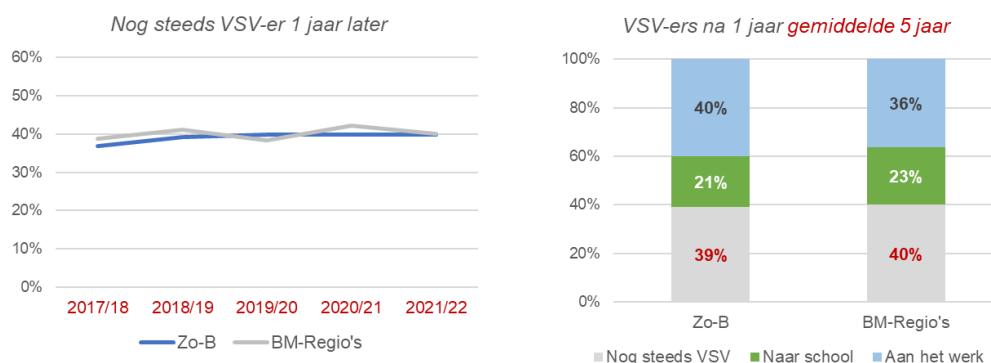
2.3. Passende plek kwetsbare jongeren

In de vorige paragraaf hebben we met name gekeken naar het onderwijs. Deze paragraaf gaat meer in op de doorstroompunten en de verschillende gemeenten binnen de regio.

Vsv-ers één jaar later

Om het beeld compleet te maken kijken we als eerste naar hoe het jongeren die zijn uitgevallen vergaat: waar zitten zij één jaar later? Er zijn daarbij drie categorieën: op school, aan het werk of nog steeds vsv-er. Onderstaand figuur laat zien dat het aandeel jongeren dat een jaar na uitval nog steeds vsv-er is, vergelijkbaar is met de benchmark. Dit is ook terug te zien in het rechter figuur met het gemiddelde van de afgelopen 5 jaar. Dit gemiddelde laat inderdaad zien dat jongeren één jaar later ongeveer even vaak nog steeds vsv-er zijn (zo'n 40 procent). Wel gaan jongeren in de regio iets vaker aan het werk én gaan ze andersom iets minder terug naar school dan in de benchmark.

Figuur 2.17. Benchmark: positie vsv-er één jaar later (periode van vijf jaar)

Bron: DUO, bewerking LPBL

Een analyse van de cijfers per subregio laat geen grote verschillen zien voor Eindhoven en Helmond maar wel *binnen* de twee regio's. In de regio rond Eindhoven zien we dat jongeren duidelijk minder aan het werk gaan (37 procent) en in de regio Helmond valt op dat er juist meer jongeren werken na een jaar (44 procent). Het percentage dat terug naar school gaat is in beide regio's evenveel (slechts 18 procent).

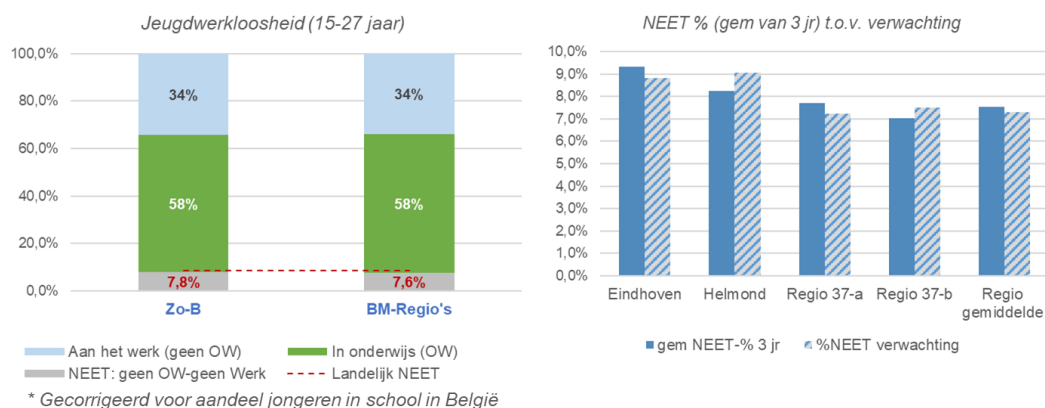
Eerste overzicht NEET-jongeren

Wanneer we naar *alle* jongeren kijken in de leeftijd van 15 tot 27 jaar zien we dat er in de regio een vergelijkbaar aandeel NEET-jongeren is³. Jongeren die niet op school zitten of aan het werk zijn (volgens de registratie). Ook de verdeling naar school en aan het werk is vergelijkbaar. Uit de regressie-analyse komt vervolgens eenzelfde beeld naar voren. Er blijkt geen groot verschil voor de hele regio in het verwachte NEET-percentage en het werkelijke percentage. Beide liggen rond de 7,4 procent. In Eindhoven (en regio) zijn er wel meer NEET-jongeren dan verwacht o.b.v. bevolkingskenmerken. Voor Helmond blijkt het omgekeerde: het aandeel NEET-jongeren is minder dan verwacht.

³ Dit percentage is gecorrigeerd met een inschatting van de jongeren die in België op school zitten o.b.v. cijfers van het CBS.

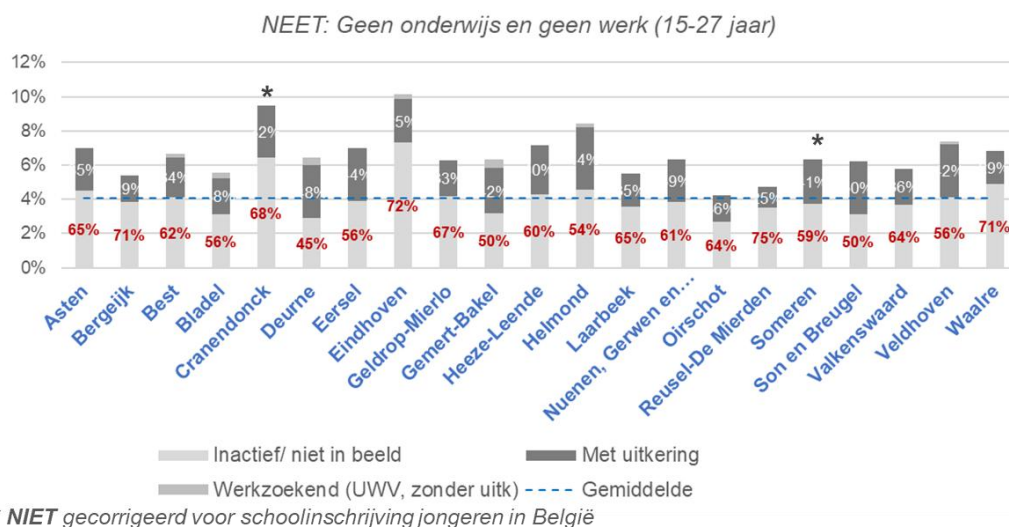
Figuur 2.18. Benchmark: percentage NEET-jongeren (Not in Education, Employment or Training) 2022

Bron: CBS, bewerking LPBL

Wanneer we naar de andere 21 gemeenten kijken in de regio zien we ook verschillen in het aandeel Neet-jongeren. Onderstaand figuur laat deze verschillen zien, daarbij verschilt niet alleen het percentage NEET-jongeren maar ook de verdeling van het aandeel met en zonder uitkering. Dit is interessant omdat het een eerste startpunt geeft voor een verdere invulling van de jongeren zonder opleiding en werk. De jongeren met uitkering zijn namelijk bekend bij de afdeling Werk en Inkomen van de gemeente. Voor de hele regio gaat het om ongeveer 33 procent. Daarbij staan ook nog 3 procent ingeschreven bij het UWV als werkzoekend.

Figuur 2.18. Vergelijking NEET-jongeren met en zonder uitkering binnen de regio

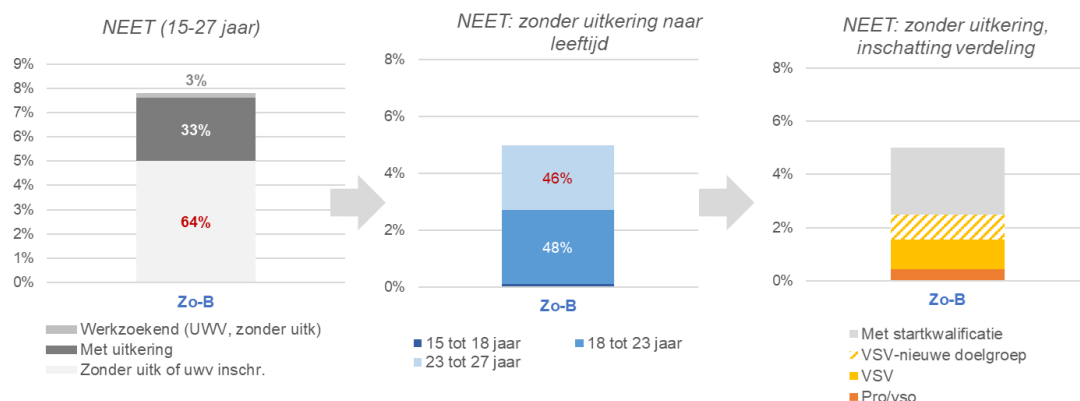
Bron: CBS, bewerking LPBL

Maar ook van de overige 64 procent is het niet zo dat deze jongeren allemaal niet in beeld zijn. Op basis van leeftijdsgegevens, een nieuwe indeling van het CBS, de vsv-aantallen en een inschatting van de

pro/vso uitstroom in de NEET-jongeren zonder uitkering, is een verdere invulling gemaakt⁴. Onderstaand figuur laat dit zien.

Figuur 2.19. Inkleuring van de NEET-jongeren *z*onder uitkering

Bron: CBS, bewerking LPBL

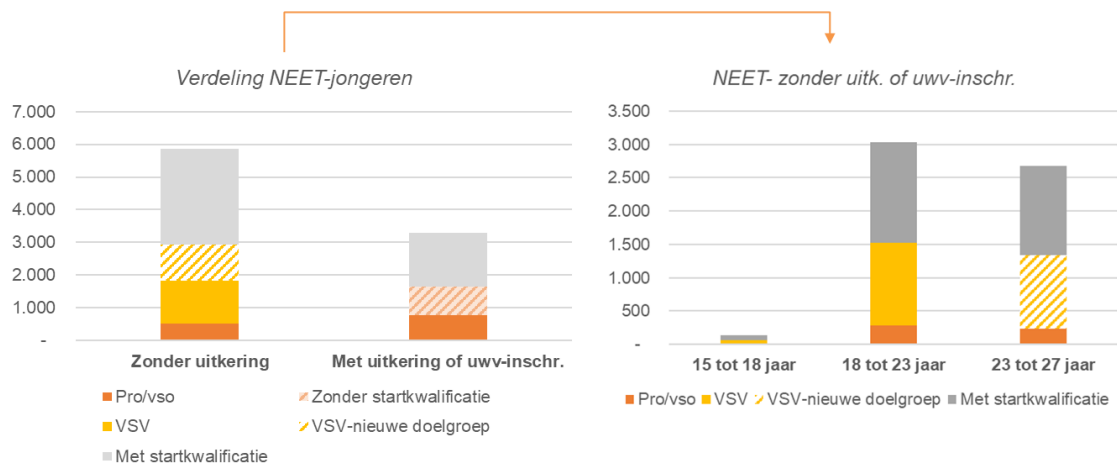
Ongeveer 46 procent van de NEET-jongeren zonder uitkering is tussen de 23 en 27 jaar. Hiervan heeft iets minder dan de helft geen startkwalificatie (nieuwe doelgroep DSP). Wat opvalt is dat een groot deel dus al in beeld is bij het doorstroompunt. Onderzoek laat verder ook zien dat het geen homogene groep is. Een deel van de jongeren lukt het inderdaad niet om werk te vinden. Daarnaast zijn er jongeren die niet deelnemen aan onderwijs of arbeidsmarkt omdat zij kampen met een chronische ziekte of beperking, of omdat zij zorgtaken hebben. Anderen bevinden zich tussen twee opleidingen in, of hebben net een opleiding afgerond. Dit beeld wordt bevestigd in de Enquête Beroepsbevolking, waaruit blijkt dat ruim de helft van de NEET-jongeren op dit moment niet beschikbaar is voor werk vanwege arbeidsongeschiktheid, de zorg voor gezin, een opleiding of om andere redenen⁵. Dit is ook bekend uit de resultaten van NEET-pilots elders. Ongeveer 10 procent krijgt of heeft behoefte aan ondersteuning. De grootste groep is aan het werk (40%), is aangemeld voor opleiding (20%), zit in een zorgtraject (10%) of wil geen hulp (10%). Voor de nieuwe doelgroep van het DSP gaat het om ongeveer 1.100 jongeren. Het aantal extra jongeren met een ondersteuningsbehoefte is met andere woorden circa 110.

⁴ O.a. op basis van NEET-onderzoek in Amsterdam

⁵ CBS, NEETs: jongeren die geen opleiding volgen en niet werken (2018)

Figuur 2.20. JWL: NEET-jongeren in aantallen

Bron: CBS, bewerking LPBL

3. Huidig aanbod

Er is een breed aanbod aan ondersteuning en begeleiding beschikbaar voor jongeren die nu nog naar school gaan maar dreigen uit te vallen of die (recent) uitgevallen zijn. In dit hoofdstuk brengen we in kaart om welke reguliere ondersteuning het gaat (paragraaf 3.1) en wat het aanvullende aanbod is vanuit het vsv-programma (paragraaf 3.2). Dit is gebaseerd op deskresearch en interviews met de belangrijkste betrokkenen.

3.1. Overzicht reguliere ondersteuning

Een inventarisatie van de reguliere ondersteuning van schoolgaande en uitgevallen jongeren gaat noodzakelijkerwijs verder dan alleen het onderwijs. Immers, uitval gaat vaak gepaard met problemen op meerdere leefgebieden. De betreffende jongeren hebben dan ook te maken met meerdere wettelijke regimes en met professionals uit verschillende organisaties. De schema's die bij deze inventarisatie horen zijn vanwege de leesbaarheid opgenomen in de bijlage. Ze laten het reguliere aanbod en de betrokken actoren op hoofdlijnen zien voor de grootste mbo-instelling en de verschillende regiogemeenten, met een kleur als het aanbod aanwezig is. In onderstaande paragrafen volgt een toelichting op de schema's, aangevuld met bevindingen uit de interviews.

V(s)o, pro en overstap naar mbo

Beide subregio's hebben een sluitende aanpak neergezet voor pro/vso-leerlingen richting werk. In het voorlaatste jaar wordt er vanuit de ontwikkelbedrijven samen met school gekeken naar wat jongeren nodig hebben. Voor ongeveer 80 procent van deze groep is dat een vorm van gesubsidieerd werk of dagbesteding. Daarbij geldt dat het vinden van een passende plek altijd maatwerk is.

De afgelopen jaren is geïnvesteerd in de overstap van pro en vso naar het mbo. Onder meer door meeloopdagen - ook voor docenten, dossierbesprekingen en verwachtingsmanagement. Daarnaast zijn er overstapcoaches aangesteld vanuit het vsv-programma. Toch is de overgang naar het mbo vaak nog groot. We zien verschillende mogelijke routes voor jongeren die vanuit het vso en pro komen: Entree binnen vso/pro en Entree op het mbo. De eerste route zou mogelijk meer geschikt zijn voor jongeren voor wie Entree naar verwachting het hoogst haalbare is. Zij zijn gebaat bij het volgen van de opleiding binnen de 'veilige muren' van de al bekende school en bij de ervaring die deze scholen hebben met de uitstroombegeleiding naar passend werk. De tweede route past mogelijk beter bij jongeren met een grote kans op doorstroom naar mbo 2. Deze jongeren zijn er bij gebaat om zo vroeg mogelijk 'binnen' te zijn op het mbo, om te kunnen wennen en om de doorstroom soepel te laten verlopen. Dit vraagt om realistische verwachtingen aan jongeren (en communicatie daarvan!) en een bijpassende intake en selectieprocedure.

De regio kent twee grote samenwerkingsverbanden, die geografisch samenvallen met de subregio's van de doorstroompunten. Het vso in de regio Helmond-de Peel is relatief groot. Het grootste deel van de vso-populatie betreft doorstroom uit het SO. Uit verschillende onderzoeken in het SO blijkt dat de omvang in de subregio voor een groot deel te relateren is aan taalproblematiek, bij kinderen van expats

en statushouders⁶. Beide groepen zijn relatief groot. Meestal gaat het om kinderen die al op jonge leeftijd zijn verwezen naar het SO en daarna direct doorstromen naar het vso. Dit legt een groot beslag op de budgetten van de samenwerkingsverbanden waardoor er minder overblijft voor passend onderwijs binnen de reguliere setting. Uit de onderzoeken blijkt dat het kansrijk is om na te gaan of deze leerlingen met een versterkt (taal)aanbod (in samenwerking met gemeenten) op de basisschool kunnen blijven. In dit kader kan ook gedacht worden aan meer tussenvormen, zoals de syntheseklas of de integratieklas. Ook initiatieven uit andere regio's, zoals VO+, kleine klassen met extra ondersteuning in regulier, kunnen hier als voorbeeld dienen.

Voor 14/15-jarigen die moeilijk theoretisch leren of die liever willen werken zijn er weinig alternatieven in de regio. Dat geldt voor zowel het vso als vmbo. Geïnterviewden geven aan dat er behoefte is aan bijvoorbeeld leerwerktrajecten of een ATC (levensecht leren werken)⁷. Een goed voorbeeld in de eigen regio is het pré-portaal van SWV Helmond-Peelland. Dit is een gecombineerd school- en stagetraject, waarbij jongeren 2 dagen per week naar school gaan en de rest van de week stage lopen.

Ondersteuning in het mbo

In de zorg- en begeleidingsstructuur hebben, zowel bij het Summa College als ROC Ter AA, de onderwijsteams (en met name de mentor of studieloopbaanbegeleider) een centrale rol (eerste lijn). De mentor is het eerste aanspreekpunt voor studenten en ouders, signaleert de behoefte aan extra ondersteuning en organiseert deze.

- Bij het Summa College heeft ieder onderwijsteam een zorgcoach die de mentor ondersteunt. De zorgcoach voert daarnaast gesprekken met studenten die extra ondersteuning nodig hebben en analyseert met de docententeam problematiek en hulpvraag van een student of klas. Vanuit de tweede lijn zijn er zorgcoördinatoren die de zorgcoaches weer ondersteunen en linking pin zijn met interne en externe deskundigen en hulpverleners (derde lijn). Zij halen ook signalen op en zetten dat om in actie zoals bijvoorbeeld meer inzet van orthopedagogen, of het agenderen van bepaalde thema's.
- Bij het ROC Ter AA is de tweedelijns begeleiding deels binnen de opleiding belegd (bij trajectbegeleiders en zorgcoördinatoren). Zij kunnen voor advies en ondersteuning een beroep doen op tweedelijns begeleiders op instellingsniveau (loopbaanadvies, schoolmaatschappelijk werk en de intercedent onderwijs en arbeid). Studenten die meer zorg of behandeling nodig hebben worden doorverwezen naar externe experts (derde lijn).

De aanpak van verzuim is bij het Summa College een belangrijk speerpunt. Er is daarbij veel aandacht voor het op orde hebben (en houden) van registratie, data-analyse en opvolging. Dit is de basis van het in beeld hebben en houden van kwetsbare leerlingen (en dus potentiële uitvallers). Bij ROC Ter AA is het op papier geregeld, maar in de praktijk is verbetering nodig. Bij beide ROC's zijn ook doorstroomcoaches van het DSP betrokken bij het opvolgen van zorgwekkend verzuim. Geïnterviewden merken desondanks op dat bij dreigende uitval onvoldoende duidelijk is wie wat doet. Dit geldt met name voor

⁶ Zie onder meer: 'Datagedreven onderzoek groei speciaal onderwijs Brainport Eindhoven-eindpresentatie', The Next School, juni 2022; 'Bouwen aan grenzeloos goed onderwijs in de brainportregio', M. Broekhuizen et al, Universiteit van Utrecht, juni 2024; 'Verwijzingen van 2018 tot 2020 in SWV Helmond-Peelland PO', BCO Onderwijsadvies en ondersteuning, april 2021

⁷ ATC staat voor Arbeids Trainings Centrum

jongeren die de overstap naar werk willen maken. Er is behoefte aan een meer sluitende aanpak met duidelijke procesafspraken.

Het Summa College heeft een voorziening voor switchers en jongeren die tijdelijke extra ondersteuning nodig hebben: VIA (deels betaald uit vsv-middelen, zie ook hieronder). Dit is bedoeld als heroriëntatie, voor studenten die daar extra begeleiding bij nodig hebben. De voorziening heeft een regionale functie: ook Yuverta, ROC Ter AA, Sint Lucas, de Rooi Panne, SVO en VO-scholen kunnen jongeren aanmelden. Daarnaast is er een plusvoorziening voor de Entree doelgroep. Jongeren die hieronder vallen krijgen extra begeleiding. Concreet betekent dit dat de bijbehorende middelen (uit het vsv-programma) ingezet worden voor extra capaciteit voor de hele groep, zoals pedagogische conciërges, extra begeleiding en extra BPV. Voor een deel van de groep is het wel de vraag in hoeverre onderwijs het meest passend is en hoe ver het mbo moet gaan met hen opvangen binnen de reguliere klassen. De geïnterviewden constateren namelijk een toegenomen tendens om ook bij een negatief advies, tóch in te schrijven voor Entree. Om jongeren andere keuzes te laten maken (bijvoorbeeld voor leerwerktrajecten) is het nodig om *direct* (al bij de intake) een alternatief te kunnen bieden. Dat vraagt om goede samenwerking met in ieder geval gemeenten en ontwikkelbedrijven.

Er is in het mbo een toenemende behoefte onder studenten aan *maatwerk en flexibiliteit*. Het Summa college zet hier in haar strategie en beleid al sterk op in met Summa Flex. Bij het ROC Ter AA hebben studenten die switchen de mogelijkheid om tijdelijk alleen AVO-vakken te volgen en dit aan te vullen met snuffelstages. De ervaring leert echter dat dit vaak leidt tot een 'gatenkaas'-rooster en dat studenten afhaken als deze periode te lang duurt. Er is dan ook behoefte aan een goede switchersvoorziening. Beide scholen zien een toename van anderstalige studenten en bieden daarom, naast vaktaallesen en extra taalondersteuning, een tweejarig Entree-opleiding aan voor nieuwkomers. ROC Ter AA heeft voor ongediplomeerde havisten een 10-weeks oriëntatieprogramma ontwikkeld, dat ieder jaar in april van start gaat.

Beide ROC's geven aan dat de *samenwerking met werkgevers* in de regio bij diverse combinaties van werken en leren een aandachtspunten is. Vanuit de opleiding wordt bijvoorbeeld voornamelijk met (en via) de student gecommuniceerd over het omzetten van een werkplek naar een BBL-plek. Geïnterviewden geven daarnaast aan dat er nog veel onbenut potentieel is voor bijvoorbeeld praktijkverklaringen en mbo-certificaten.

Ondersteuning doorstroompunt

De doorstroompunttaken van de regio Zuidoost Brabant zijn (net als de leerplichttaken) verdeeld over twee subregio's, DSP Eindhoven-de Kempen en DSP Helmond-de Peel. Daarbij geldt dat de locatie van de school leidend is: voor verzuim wordt de leerling begeleid door het DSP van de gemeente waar de locatie is gevestigd. Dat betekent dat de doorstroomcoaches in de regio Helmond zich voor verzuim richten op ROC Ter AA en Yuverta, terwijl de helft van de uiteindelijke uitvallers ook van Summa komt. Dit leidt tot een extra overdracht. Wellicht is hier meer regionale afstemming en inspanning nodig.

In beide subregio's is het DSP actief bezig met het optimaliseren van de *vindstrategie*: het benaderen van jongeren via verschillende kanalen, selectief inzetten van huisbezoek, checken bij partners en in bestanden wat er al bekend is en vroegtijdig in beeld krijgen van risico-jongeren door goede contacten

met de scholen. Dit valt of staat met een goed verzuimbeleid van de scholen: signaleren, opvolgen en snel doorverwijzen naar het DSP bij zorgelijk verzuim of dreigende uitval. Zoals ook hierboven al werd benoemd is de rolverdeling tussen school en DSP hierbij een aandachtspunt. Daarbij zou moeten gelden dat het voorkomen van verzuim en uitstroom in principe een taak van school is, en dat bij (dreigende) uitval het DSP zorg draagt voor begeleiding naar een passende plek (overstap richting werk, andere school of zorg).

Het DSP streeft naar effectieve en waar nodig intensieve begeleiding door verschillende expertises in het team te hebben en door te differentiëren in trajectduur. De geïnterviewden geven aan dat zij op dit moment een groepsaanbod en makkelijke toegang tot tijdelijke dagbesteding missen. Ook zijn er, met uitzondering van de gemeenten Eindhoven en Helmond, vrijwel geen leerwerktrajecten buiten de ontwikkelbedrijven (zie ook hieronder). Aandachtspunt is ook de samenwerking met de gemeenten, die is op dit moment zeer beperkt. Daarbij kan worden gedacht aan gezamenlijke spreekuren of loketten, maar ook aan doornemen van lijsten en het kennen van elkaar, elkaars jongeren en elkaars aanbod.

Bij het DSP heeft de focus in de afgelopen jaren vooral gelegen op het opvolgen van (zorgelijk) verzuim en op nieuwe vsv-ers. Voor oud-vsv-ers is er dan ook minder inzet en aanbod. Geïnterviewden geven aan dat zij zorgen hebben over de ondersteuning aan jongeren die ongekwalificeerd aan het werk zijn. Zij zien daar een potentiële meerwaarde van het DSP, maar ook een rol voor werkgevers en gemeenten.

Ondersteuning Werk en inkomen

Bij de ondersteuning van jongeren richting werk en/of inkomen is in de regio een grote rol weggelegd voor de sociale ontwikkelbedrijven. Een aandachtspunt hierbij zijn de werksoorten die zij bieden. Deze zijn vaak nog gebaseerd op de werksoorten uit de voormalige sociale werkvoorzieningen: groen, schoonmaak, in- en ompakken. Dit sluit niet goed aan bij de behoefte van jongeren, met als gevolg afnemende motivatie en risico op uitval. Daarnaast hebben de ontwikkelbedrijven vooral expertise over jongeren met een doelgroepindicatie en (dus) minder over jongeren met een hoger niveau. Voor deze groep zijn er geen aparte trajecten beschikbaar. De gemeenten Eindhoven en Helmond kopen daarom een extra aanbod in bij andere partijen - in Eindhoven ook specifiek gericht op niet-uitkeringsgerechtigde jongeren (de zogenoemde nuggers).

Hoewel het aanbod in de meeste gemeenten formeel ook toegankelijk is voor nuggers, worden zij in de praktijk vaak niet bereikt. Daar is vaak ook geen aparte inzet op. Er wordt bijvoorbeeld (nog) geen gebruik gemaakt van de hiervoor ontwikkelde lijsten van het Inlichtingenbureau van de VNG. Met de Wet van School naar Duurzaam werk wordt dit wel expliciet een taak van de gemeente. Het domein Werk en Inkomen neemt hier tot nu toe echter een afwachtende houding aan.

In lijn met het bovenstaande beeld zijn er in de regio weinig gespecialiseerde jongerenconsulenten. Er zijn ook geen jongerenloketten waar jongeren terecht kunnen met vragen, en waar 'breed' wordt gekeken, samengewerkt en geschakeld met en tussen de verschillende domeinen (Werk en inkomen, schuldhulpverlening, wmo, huisvesting). Dit is een gemis, met name voor jongeren die al langer geleden uitgevallen zijn.

Uit de interviews blijkt tot slot dat er nog weinig contact is met werkgevers over de ondersteuning van jongeren die ongekwalificeerd aan het werk zijn of over het creëren van leerwerkplekken. Vooral in de tekortsectoren lijken hier wel kansen te zijn, zo laten ook ervaringen in andere regio's zien. In het volgende hoofdstuk komen we hier op terug.

3.2. Inzet vsv-programma, terugkijkend

Naast deze reguliere ondersteuning is er jaarlijks extra budget beschikbaar specifiek gericht op het (voorkomen van) voortijdig schoolverlaten en de ondersteuning van kwetsbare jongeren. Deze programmamiddelen voor vsv zijn in principe tijdelijk en bedoeld voor specifieke regionale opgaven. Het regionale programma kan daarin een initiërende, faciliterende en stimulerende rol spelen. In de regio Zuidoost Brabant gaat het in de lopende programmaperiode (2020 - 2024, met verlenging naar 2025) om jaarlijks ongeveer 1,7 miljoen euro. De ervaring leert dat er grote verschillen zijn in hoe regio's de beschikbare middelen verdelen en de mate waarin deze verdeling daadwerkelijk aansluit bij de regionale opgave. In deze paragraaf houden wij daarom het lopende regionale programma tegen het licht. We hanteren daarbij verschillende invalshoeken.

Opzet programma 2020-2024

Bij het opstellen van het lopende programma is het geld verdeeld over de beide subregio's, volgens de verhouding 70% (Eindhoven-de Kempen), 30% (Helmond-de Peel). Inhoudelijk zijn er twee speerpunten geformuleerd: 1. Schooluitval voorkomen en 2. Jongeren begeleiden naar school of werk.

Voor het opstellen van het programma is een kwantitatieve analyse uitgevoerd van de vsv-cijfers in de regio. Daarbij valt op dat die analyse zich beperkt tot een 'platte' weergave van de belangrijkste kengedaten, zonder dat deze zijn voorzien van een goed onderbouwde interpretatie of regionale duiding. Verder volgens is ook niet helder hoe de vertaling is gemaakt van de belangrijkste bevindingen uit de analyse naar de beide speerpunten of de voorgestelde maatregelen.

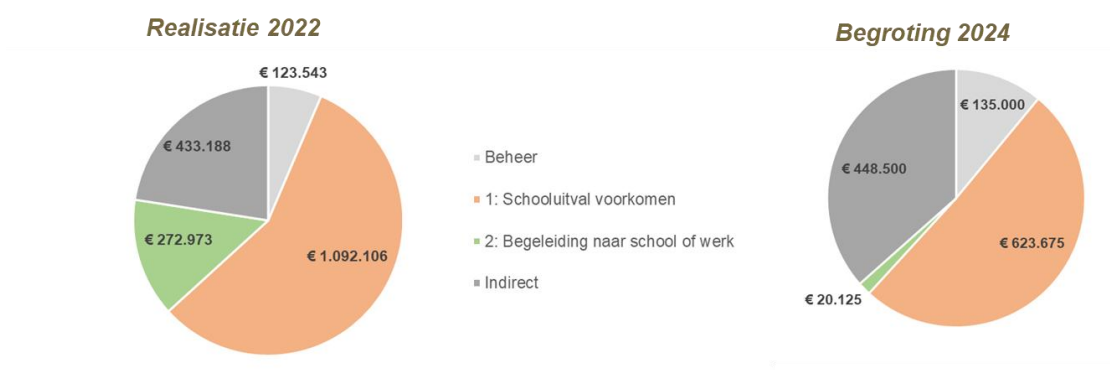
Onderstaand figuur toont de gerealiseerde verdeling voor 2022 en begrote verdeling voor 2024 van de beschikbare middelen over de verschillende programmaliijnen⁸. We maken daarbij onderscheid naar de twee speerpunten (schooluitval voorkomen en begeleiding naar school of werk) en indirecte maatregelen. Dit laatste betreft de interventies die niet zijn gericht op jongeren zelf, zoals coördinatie, monitoring, afstemming en netwerken⁹. De figuren maken in één oogopslag duidelijk dat er relatief veel budget gaat naar deze indirecte maatregelen en dat dit aandeel met de jaren is toegenomen (van 23% in 2022 naar 37% in 2024).

⁸ Meerjarenbegroting 2021-2024, bijgewerkt op 27 maart 2023

⁹ Voorbeelden hiervan zijn bijvoorbeeld Maatregel 2.3: Regionaal monitoren van jongeren in een kwetsbare positie en maatregel 2.5: Kwaliteitsgericht werken door sturing vanuit resultaten – werkgroep cijfers

Figuur 3.1. Budgetten per programmalijn, 2024 (meerjarenbegroting 2021-2024)

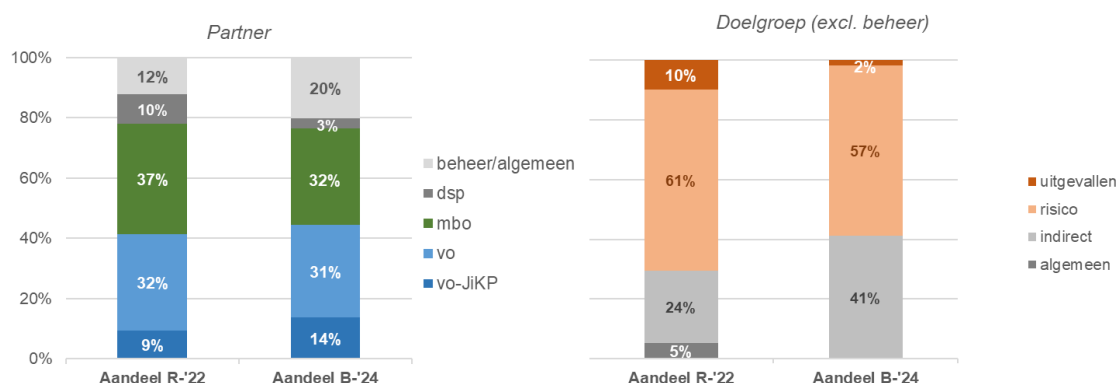

Bron: Meerjarenbegroting VSV Programma Zuidoost Brabant, bewerking LPBL

Verdeling van de middelen en monitoring

In onderstaand figuur is weergegeven wat de verdeling van de middelen is, uitgesplitst naar verschillende partners en doelgroepen.

Figuur 3.2. Verdeling van de middelen over doelgroepen en maatregelen, 2024 (prognose)

Bron: Meerjarenprogramma VSV Programma Zuidoost Brabant, bewerking LPBL

In de prognose 2024 gaat slechts ongeveer één-derde van het budget naar het mbo. Dit is niet in lijn met de verdeling van de vsv-ers - ongeveer 80% van hen is immers afkomstig van het mbo. Als we kijken naar *doelgroepen* zien we dat er weinig geld gaat naar jongeren die reeds uitgevallen zijn. Deze groep heeft echter wel het hoogste risico om maatschappelijke uitvaller te worden. Uit onderzoek blijkt dat juist investeren in deze groep vaak een hoog maatschappelijk rendement heeft¹⁰.

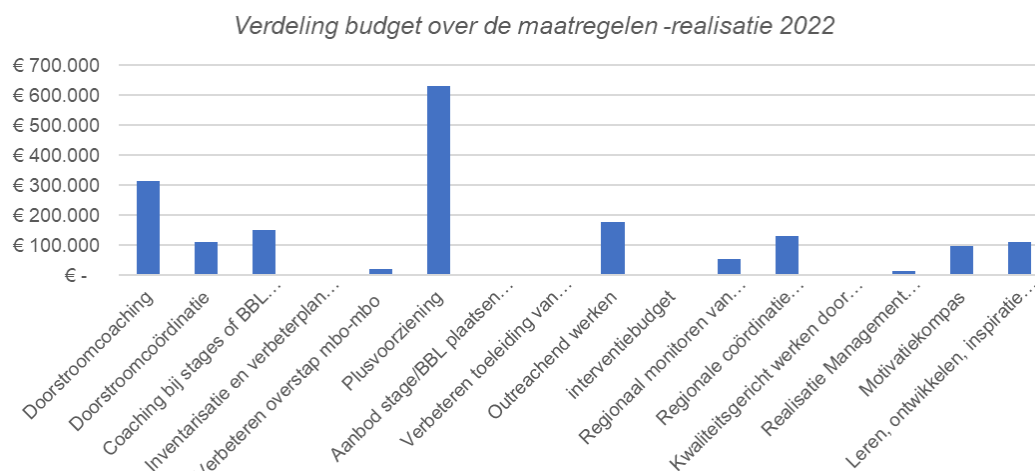
De volgende figuur toont per maatregel het budget dat in 2022 is uitgegeven. Duidelijk is dat het grootste deel gaat naar plusvoorzieningen in het vo en het mbo. Een belangrijk aandachtspunt bij de huidige invulling is dat er *reguliere taken* worden bekostigd uit de programmamiddelen. Concreet gaat het om de voorzieningen voor passend onderwijs in het VO (IOV), de extra begeleiding in Entree, huisbezoeken

¹⁰ Zie onder meer LPBL, 'meta-analyse investeren in kwetsbare jongeren', januari 2023

door DSP en de monitoring van Jongeren in Kwetsbare positie met Intergrid. Daarmee gaan de middelen op in het grote geheel en is veran twoording over de *effectiviteit* van de *extra* inzet niet mogelijk. Ook kosten per deelnemer zijn niet te berekenen.

Figuur 3.3. Verdeling budget over de maatregelen, 2022 (realisatie)

Bron: Meerjarenprogramma VSV Programma Zuidoost Brabant, bewerking LPBL

De voortgang van het programma wordt ieder half jaar vastgelegd in een monitor. Daarin staat per maatregel kort omschreven wat de activiteiten zijn, wat de voortgang is en of er aandachtspunten zijn. Deze monitor is door een veelheid aan cijfers en teksten moeilijk te lezen. Het bevat te weinig *concrete* informatie om de effectiviteit of de kosten per deelnemer te kunnen bepalen, en om de aanpak te optimaliseren.

Organisatie van het programma

Een derde punt van reflectie ten aanzien van het huidige programma is de manier waarop het is georganiseerd (governance). Uitgangspunten bij het inrichten van de programma-organisatie zijn: zo slank als mogelijk en zo breed als nodig, met een heldere mandatering en duidelijke escalatieroute (operationeel - ambtelijk - bestuurlijk)¹¹.

- In de eerste plaats moet er (vanuit de wet) een regionaal bestuurlijk overleg zijn, waarin onderwijs en gemeenten samen werken aan het regionale programma. Dit bestuurlijke overleg stelt het programma vast en is hier opdrachtgever voor (strategisch niveau). Er zijn verschillende manieren om dit bestuurlijk overleg vorm te geven. Op hoofdlijnen kan er onderscheid worden gemaakt tussen a. een *beperkte vertegenwoordiging* van bestuurders uit de regiogemeenten en de onderwijsinstellingen die *gemandateerd* zijn om namens alle gemeenten en betrokken partijen besluiten te nemen en b. een *brede vertegenwoordiging*, met een klein (meer slagvaardig) dagelijks bestuur.
- Daarnaast is er idealiter een (ambtelijke) regiegroep, die de rol van opdrachtnemer heeft. Hierin zitten bijvoorbeeld de coördinator van het doorstroompunt, de vsv-coördinator van het mbo, de coördinator jeugdwerkloosheid, een vo-directeur et cetera. Dit overleg wordt vaak voorgezeten door

¹¹ Ontleend aan Governance-model van Berenschot

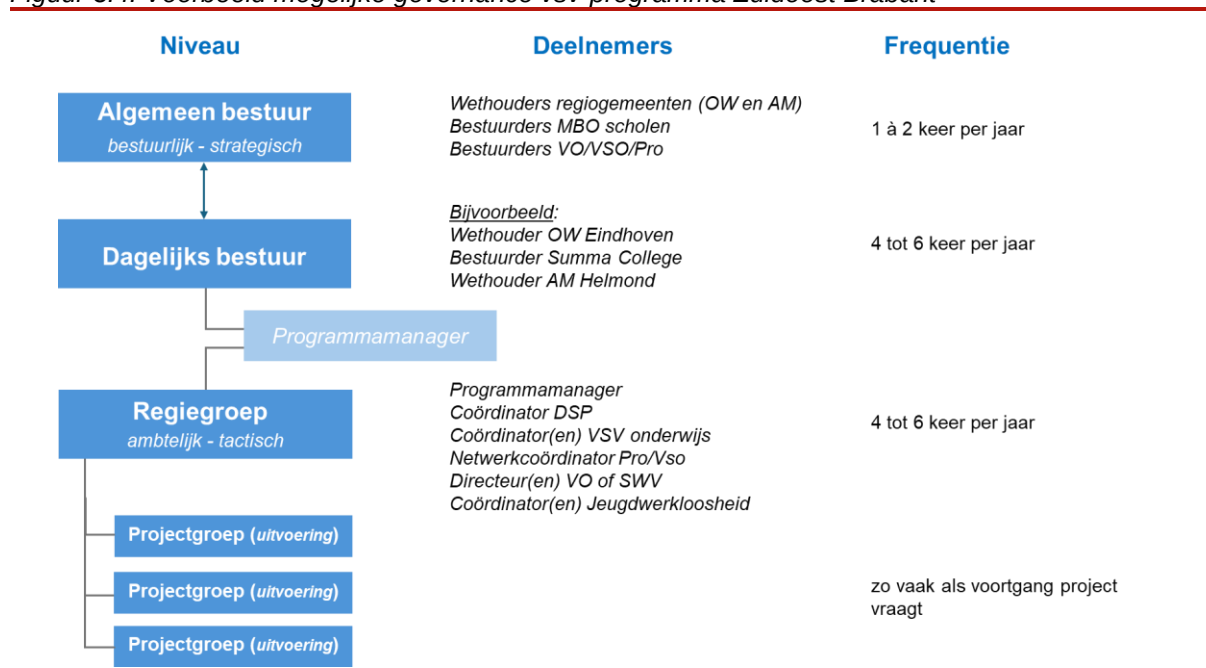
de vsv-programmamanager, die ook de belangrijkste linking-pin met het bestuurlijk overleg is. De ambtelijke regiegroep monitort de voortgang van de maatregelen en stuurt de projectleiders aan.

- Tot slot zijn er projectgroepen of werkgroepen, die per maatregel zorgen voor de *uitvoering*.

Als we het bovenstaande vergelijken met de organisatiestructuur en governance van de regio Zuidoost Brabant zijn er een twee aandachtspunten. In de eerste plaats is dat de verdeling van het programma in *twee subregio's*. Dat uit zich in de vaste verdeelsleutel voor de middelen en een stuurgroep met vertegenwoordigers van twee gemeenten, twee MBO scholen en twee samenwerkingsverbanden. Het risico is dat het *gezamenlijke* en *regionale perspectief* buiten beeld raakt. Daarbij is onduidelijk hoe de terugkoppeling naar regionale partners is geregeld. Een tweede aandachtspunt is de (personele) samenstelling van het bestuurlijk overleg. Hierin zitten zowel bestuurders als directeuren, wat de samenstelling onevenwichtig maakt.

Het is aan te bevelen om de governance van het programma opnieuw te bezien. Een organisatie met een breed Algemeen Bestuurlijk overleg en een klein, maar slagvaardig Dagelijks Bestuur lijkt goed te passen, gezien de omvang en de samenstelling van de regio.

Figuur 3.4. Voorbeeld mogelijke governance vsv-programma Zuidoost Brabant

Bron: Berenschot, presentatie regionale bijeenkomsten Ingrado (2024), bewerking LPBL en LPBL, inventarisatie organisatie VSV-programma's i.o.v. regio Haaglanden (2022)

4. Bouwstenen voor de toekomst

De voorgaande hoofdstukken bevatten een analyse van de regio Zuidoost Brabant. Het maakt in de eerste plaats duidelijk dat er door alle betrokken partners in de afgelopen jaren veel is ingezet op het ondersteunen van (kwetsbare) jongeren. Veel gaat ook al goed in de regio. Met name het mbo doet het, rekening houdend met de grote omvang, goed in vergelijking met de benchmark.

De analyse geeft daarnaast een aantal aanknopingspunten voor verdere verbetering. Deels valt dit onder de reguliere opgaven van onderwijs en gemeenten. Maar er zijn ook aandachtspunten die kunnen dienen als bouwstenen voor de nieuwe *programmaperiode*. In dit hoofdstuk zetten we de belangrijkste conclusies op een rij en doen we suggesties voor het nieuwe programma. We zien daarbij op hoofdlijnen twee richtingen: (1) verduurzaming van lopende projecten en versterking van het programma (2) verleggen van het zwaartepunt naar (de overstap naar) duurzaam werk.

4.1. Verduurzamen en versterken

In dit rapport zijn een aantal aandachtspunten ten aanzien van (de organisatie van) het lopende programma naar voren gekomen. In de eerste plaats is dat de constatering dat investeringen vanuit het programma in principe *tijdelijk* moeten zijn. Dat wil zeggen dat het belangrijk is om te zorgen voor een goede *verduurzaming* of borging van maatregelen waar partijen (in principe) positief over zijn, maar waar de bijdrage vanuit het programma mogelijk afloopt. In het lopende programma gaat het bijvoorbeeld om de plusvoorziening en de overstapcoaches. Om de borging goed vorm te geven is het belangrijk om inzicht te krijgen in de effectiviteit van de extra middelen en alleen de succesvolle interventies te verduurzamen. We adviseren dan ook om in de nieuwe programmaperiode tijd en ruimte te maken voor een goede evaluatie, afbouw en overdracht van de lopende projecten. Vragen daarbij zijn: welke probleemanalyse was aanleiding voor de interventie? Tot welke effecten heeft de interventie geleid? Wat waren de kosten per leerling of deelnemer en hoe wegen deze investeringen op tegen de baten? Wat zijn de sleutels tot effectiviteit? Wat zijn randvoorwaarden om de aanpak te kunnen overdragen of verduurzamen? Overigens kan de uitkomst zijn dat ook bij overdracht naar regulier het programma (voor kortere of langere tijd) een financiële bijdrage blijft leveren, bijvoorbeeld om aan te jagen, partijen bij elkaar te brengen of om kennis te verspreiden.

In de tweede plaats is het de bedoeling dat de investeringen vanuit het programma *aanvullend* zijn op wat de partijen zelf al doen en dat deze investeringen *aansluiten bij de regionale opgave* (zie volgende paragraaf). In lijn daarmee adviseren we om ook de middelen te verdelen op basis van de opgave in plaats van vaste verdeelsleutels. Naast het investeren kan het programma een rol spelen in het *ageren, aanjagen en verspreiden van kennis* over onderwerpen die belangrijk zijn in de regio, maar waar de partners zelf aan zet zijn. We adviseren om in de komende programmaperiode deze rol te versterken. Het betreft bijvoorbeeld kennis over het opzetten of uitbreiden van voorzieningen tussen vo en vso, zoals het identificeren en beschrijven van good-practices (in de eigen regio en elders in het land). Ook het stimuleren en ondersteunen van het regionale gesprek met po, SO en gemeenten over extra taalversterkende of duale trajecten binnen het reguliere onderwijs kan hieronder vallen.

Tot slot adviseren we om de governance te laten aansluiten bij de veelheid aan partijen, en tegelijkertijd voldoende slagkracht te waarborgen. Een manier om dit vorm te geven is bijvoorbeeld een breed Algemeen Bestuur met een klein Dagelijks Bestuur dat besluiten voorbereidt.

4.2. Meer inzet op ondersteunen naar duurzaam werk

Zuidoost Brabant is een sterk werk- en beroepsgerichte regio. Jongeren kiezen vaker dan in de benchmark voor het (v)mbo, en in toenemende mate voor BBL-opleidingen. Ze gaan ook vaker ongekwalficeerd aan het werk. Uit de inventarisatie blijkt dat de ondersteuning hier nog onvoldoende op aansluit. Dat geldt voor alle betrokken partijen: onderwijs, doorstroompunten en gemeenten.

Zowel ROC Ter AA als Summa zetten al sterk in op BBL-onderwijs. We adviseren om in aanvulling daarop in de nieuwe programmaperiode te investeren in andere innovatieve vormen van werkend leren en (hybride) onderwijs. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan (meer) mogelijkheden voor BOL op de werkvloer, met name voor jongeren op niveau 1 en 2 die beter leren in de praktijk en nog niet in staat zijn om zelf werk te vinden. In verschillende regio's zijn al goede voorbeelden te vinden, zowel in samenwerking met reguliere werkgevers (de [zorgopleiding](#) van Mbo Rijnland in samenwerking met het Groene Hart Ziekenhuis, Restaurant [Parkoers](#) in het Zuiderpark) als bij sociaal ontwikkelbedrijven. Het kan ook gaan om het inzetten op nieuwe ontwikkelpaden (naar voorbeeld van de [kinderopvang](#)) en uitbreiding van de mogelijkheden voor leerwerktrajecten in het Vmbo. Tot slot is ook samenwerking met werkgevers in tekortsectoren in dit opzicht kansrijk. Een mooie illustratie van hoe dat kan werken is de [Texelacademy](#). Dit is een initiatief dat in 2018 gestart is door de horecaondernemers op het eiland, vanuit hun dringende zoektocht naar personeel. In een samenwerking met het mbo, de gemeente en de woningcorporatie is een leerwerk- én woon-traject ontwikkeld. Doordat een groot deel van de jongeren deze opleiding succesvol afrondt is het maatschappelijk rendement zeer positief: iedere geïnvesteerde euro levert ruim het dubbele op.

Voor het doorstroompunt adviseren we om, met ingang van de nieuwe wet 'van school naar duurzaam werk' de focus te verleggen van verzuim en het vóórkomen van VSV naar jongeren die al uitgevallen zijn. Het is aan te bevelen om hierin samen op te trekken met gemeenten, door bijvoorbeeld gezamenlijke spreekuren of jongerenloketten in te richten. In West-Friesland bijvoorbeeld werken het Doorstroompunt en Werk & Inkomen (Werksaam) nauw samen in het Jongeren Startpunt. Voor jongeren – met of zonder uitkering, met of zonder startkwalificatie - maakt het niet uit of hun eerste gesprek met een consulent Werk is of met een doorstroomcoach: richting de doelgroep zijn ze één gezicht. Achter dit 'front-office' pakt degene met de best passende expertise (richting school of werk) de jongere op. Deze manier van werken loopt vooruit op de nieuwe wet en biedt een goede basis voor de grotere nadruk op ondersteuning naar werk die daarin van partijen wordt gevraagd. Belangrijk punt van aandacht is een voldoende aanbod aan leerwerktrajecten in alle gemeenten voor alle doelgroepen die moeite hebben om de stap naar duurzaam werk te maken (mét en zonder uitkering, mét en zonder startkwalificatie).

Tot slot adviseren we om in het programma gerichte ondersteuning te ontwikkelen voor jongeren die zonder diploma aan het werk zijn. Daarbij kan worden gedacht aan meer inzet op praktijkverklaringen en mbo-certificaten of het omzetten van stageplaatsen of regulier werk naar BBL-plekken. Het is van belang om hier als onderwijs en gemeenten gezamenlijk op te trekken en nadrukkelijk ook werkgevers

te betrekken. In de eerste plaats om hen te faciliteren in het (administratieve) proces wat hierbij hoort, maar vooral omdat zij, met name in tekort sectoren, ook gebaat zijn bij goed en duurzaam opgeleid personeel!

Bijlage 1. Toelichting selectie benchmark

De beschrijving is voor regio's, maar geldt ook voor gemeenten.

1. Selectiecriteria voor vergelijkbare regio's

Algemeen

Om werkelijk inzicht te krijgen in de doorstroom, uitval en arbeidsdeelname van jongeren in een regio (is het veel of misschien juist weinig?) dient deze te worden gezien *in relatie tot* de bevolkingssamenstelling. Uit onderzoek blijkt immers dat er een correlatie tussen de bevolkingssamenstelling in een regio en het aantal jongeren dat uitvalt of in anderszins extra ondersteuning nodig heeft¹². Een goede manier om dat inzicht te krijgen is benchmarken met *vergelijkbare* regio's. Een goede benchmark start dus met een goede selectie van referentieregio's. Op die manier wordt voorkomen dat verschillen in uitval worden verklaard door verschillen in bijvoorbeeld samenstelling van de bevolking of andere specifieke regiokenmerken die samenhangen met uitval.

De selectie van referentieregio's dient te gebeuren aan de hand van indicatoren, die:

- Een logische en bewezen samenhang hebben met schooluitval;
- Eenvoudig en uitlegbaar zijn en beperkt in aantal;
- Onafhankelijk zijn van vsv-maatregelen (met andere woorden: min of meer 'gegeven' zijn).

Eerste selectie

Om een beeld te krijgen van indicatoren die aan bovenstaande criteria voldoen hebben we gekeken naar het recente onderzoek van het CBS in het kader van het nieuwe verdeelmodel voor vsv-middelen. Daarvoor golden immers dezelfde criteria. Het CBS heeft op basis van microdata voor zowel het VO als het MBO geschat welke kenmerken (*op persoonsniveau*) de kans op schooluitval het beste voorspellen. Voor het MBO resulteerden 12 indicatoren in vier categorieën¹³. Deze zijn weergegeven in onderstaande tabel¹⁴.

Tabel B1.1. Geselecteerde kenmerken uitval in het MBO

Sociaal-demografisch	Aanwezigheid problematiek	Onderwijs	Omgevingskenmerk
- Geslacht	- Verdachte van misdrijf	- Mbo-niveau	- Stedelijkheid buurt
- Leeftijd	- Problematische schulden	- Leerweg	
- Ouderlijke structuur	- Psychosociale problemen	- Onderwijsrichting	
- Opleidingsniveau moeder			
- Welvaart huishouden			

Bron: CBS, verkenning alternatief verdeelmodel voor voortijdig schoolverlaten

¹² Zie onder meer SCP - 'gestruikeld voor de start', CBS – relatie multiproblematiek en schooluitval, CPB – voortijdig schoolverlaten in Nederland

¹³ Deze vier categorieën komen sterk overeen met de resultaten uit eerder onderzoek van het SCP naar verklarende factoren voor schooluitval. Zie 'Gestruikeld voor de start'

¹⁴ Het model voor het VO kent vergelijkbare, maar net iets afwijkende, indicatoren. Omdat veruit het grootste deel van de vsv-ers (circa 85%) uitvalt in het MBO beperken we ons tot dit model.

De kenmerken in het verdeelmodel geven een eerste richting voor welke indicatoren mogelijk bruikbaar zijn als selectiecriteria voor referentiegemeenten. De kenmerken uit het model zijn echter zelf niet toepasbaar:

- Het CBS-model is op persoonsniveau geschat en de selectiecriteria voor referentieregio's moeten op gemeentelijk en/of regioniveau beschikbaar én voldoende onderscheidend zijn.
- De uitval per onderwijsniveau is één van de indicatoren waarop regio's worden vergeleken en dus niet geschikt als selectie criterium vooraf.
- Het aantal selectiecriteria is bij voorkeur beperkt tot drie of vier, eenvoudig te bewerken in een Excel-tool en beschikbaar in openbare bronnen, zoals CBS-statline.

Op basis van het bovenstaande komen de volgende selectiecriteria en bijbehorende indicatoren naar boven voor verder onderzoek:

- *Sociaal-economische kwetsbaarheid van de bevolking*, met als mogelijke indicatoren SES-WOA en/of aandeel minima-huishoudens.
- *Stedelijkheid van de omgeving*, met als mogelijke indicatoren omgevingsadressendichtheid en/of bevolkingsdichtheid.
- Hier is door ons nog een derde maat aan toegevoegd, namelijk *spreiding binnen de regio*, met als mogelijke indicatoren het aandeel jongeren dat in de contactgemeente woont en/of het aantal gemeenten in de regio. Dit omdat het een indicator is voor de (bestuurlijke) complexiteit van (het implementeren van) de aanpak in de regio.

In het onderstaande werken we dit verder uit.

Sociaal-economische kwetsbaarheid van de bevolking

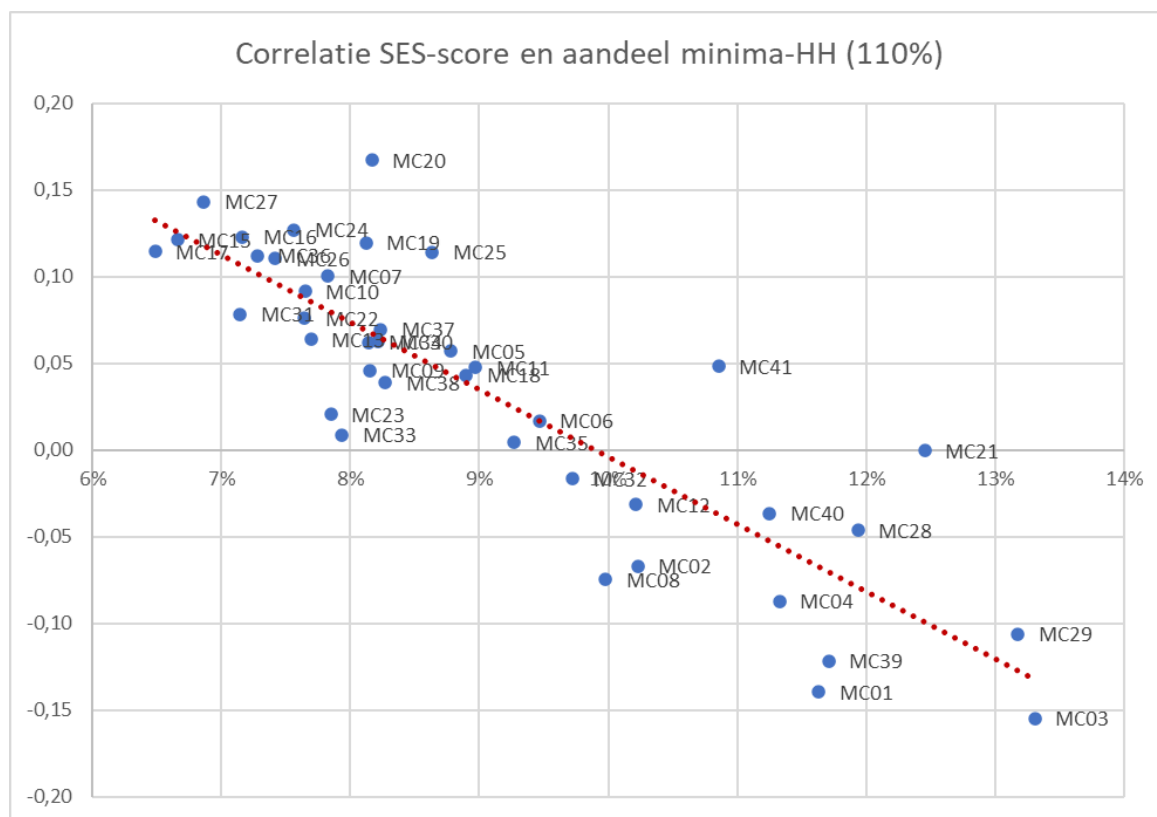
Er zijn twee indicatoren die in aanmerking komen als maat voor de sociaal-economische kwetsbaarheid van de bevolking in de regio. In de eerste plaats is dat de SES-score¹⁵. Dit is een indicator die door het CBS is ontwikkeld en die aangeeft hoe de gemiddelde sociaal economische status van de bevolking in een gebied zich verhoudt tot andere gebieden. De gemiddelde score in Nederland is (per definitie) 0. Bij een hogere score zijn de inwoners welvarender en/of hoger opgeleid en/of langduriger aan het werk en bij een lagere score andersom. De SES-score is bedoeld als indicator voor sociaal-economische kwetsbaarheid, maar heeft als nadeel dat de achterliggende methodiek complex is en dat de scores zelf lastig zijn om mee te rekenen in een Excel-tool.

Een alternatief is het aandeel minima-huishoudens (tot 110%) in een regio. Het voordeel van deze indicator ten opzichte van de SES-score is dat hij eenvoudig uit te leggen én eenvoudig te gebruiken is. De vraag die daarbij opkomt is of deze indicator de sociaal-economische kwetsbaarheid van de bevolking voldoende weergeeft. Om dat te kunnen beoordelen hebben we gekeken naar de correlatie tussen de SES-score per regio en het aandeel minima-huishoudens. Dit is weergegeven in onderstaand figuur.

¹⁵ Voluit is dit de SES-WOA score, een verhoudingsgetal (o.b.v. een Multiple Correspondentie Analyse, zie de uitleg van het [CBS](#)) gebaseerd op Welvaart, Opleiding en Arbeidsverleden van de inwoners in het gebied. Deze SES-score is de opvolger van de SES-score zoals die werd berekend door het SCP.

Figuur B1.2. Correlatie SES-score en aandeel minima-huishoudens per doorstroompuntregio

Bron: CBS, bewerking LPBL

De figuur laat duidelijk zien dat er een correlatie is: hoe hoger de SES-score, hoe lager het aandeel minima-huishoudens. Uit de statistische analyse blijkt dan ook dat de correlatie 0,86 is, ofwel zeer hoog. Omdat het aandeel minima-huishoudens eenvoudiger is uit te leggen en makkelijker om mee te rekenen, verkiezen we deze (boven de SES-score) als één van de criteria om referentiegebieden te selecteren.

Stedelijkheid

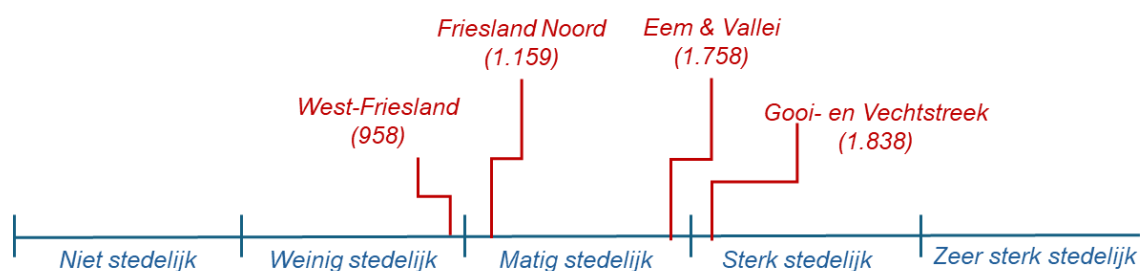
Uit het CBS-onderzoek naar het verdeelmodel voor vsv-middelen blijkt dat stedelijkheid samenhangt met uitval. Een mogelijke verklaring hiervoor is de probleemcumulatie waarvan in stedelijke gebieden vaker sprake is (SCP). Daarnaast wordt de extra afleiding die een stedelijke omgeving biedt genoemd (CBS). Ook voor de stedelijkheid van een gebied zijn er meerdere mogelijke indicatoren. We onderzoeken de categorieën van het CBS, de omgevingsadressendichtheid (OAD) en de bevolkingsdichtheid op hun geschiktheid als criterium voor het selecteren van referentieregio's.

Een veelgebruikte indicator is de mate van stedelijkheid van het CBS – verdeeld in vijf categorieën. Dit is een maatstaf voor de omvang van menselijke activiteiten in een gebied. De vijf categorieën (zeer sterk stedelijk, sterk stedelijk, matig stedelijk, weinig stedelijk en niet stedelijk) zijn gebaseerd op de gemiddelde omgevingsadressendichtheid (OAD) in een gebied, ofwel: het aantal adressen binnen een cirkel met een straal van één kilometer rondom een adres.

Het nadeel van deze indeling is dat er 'harde' grenzen worden getrokken tussen de vijf categorieën. Zo vallen Eem & Vallei (met een gewogen OAD van 1.758¹⁶) en Friesland Noord (OAD 1.159) allebei in de categorie 'matig stedelijk'. Echter, Eem & Vallei lijkt qua stedelijkheid meer op Gooi- en Vechtstreek (OAD van 1.838, categorie sterk stedelijk). Friesland Noord lijkt juist meer op West-Friesland (OAD van 958, categorie weinig stedelijk). Door de grenzen vallen gebieden die sterk op elkaar lijken dus in verschillende categorieën, zie de figuur hieronder. Kortom: voor het selecteren van referentieregio's die zo goed mogelijk vergelijkbaar zijn kunnen we beter werken met een *directe* indicator dan met een indicator die gebieden categoriseert¹⁷.

Figuur B1.3. Stedelijkheid: categorie versus (gewogen) OAD

Bron: CBS, bewerking LPBL

De OAD is, zoals gezegd, een maat voor de dichtheid van menselijke activiteiten in een gebied. Door de manier waarop deze wordt berekend, heeft bijvoorbeeld ook een industrieterrein een relatief hoge OAD, terwijl er nauwelijks mensen wonen. De theoretische samenhang met vsv (o.b.v. probleemcumulatie of meer afleiding, zie hierboven) verdwijnt in dat geval. We hebben daarom ook gekeken naar een alternatief, namelijk de gemiddelde bevolkingsdichtheid. Deze laatste is niet zozeer een indicator voor menselijke activiteit in een gebied, maar wel voor de dichtheid van *wonen* in een gebied. Deze twee zijn door ons nader onderzocht op hun bruikbaarheid als selectiecriteria.

Onderstaand figuur toont de correlatie tussen bevolkingsdichtheid en gewogen OAD per doorstroompuntregio¹⁸. Duidelijk is dat er sprake is van grote samenhang. Een statische analyse bevestigt dat: de correlatie is 0,9. De grafiek geeft ook inzicht in de verschillen tussen de beide indicatoren: regio 29 (Rijnmond) scoort relatief hoog op OAD en wat lager op bevolkingsdichtheid. Dit is waarschijnlijk terug te voeren op de haven. Ook regio 24 (Noord-Kennemerland) heeft een hoge OAD, terwijl de bevolkingsdichtheid niet zo hoog is. Met andere woorden: er is weliswaar veel bebouwing en activiteit, maar mensen wonen veel minder dicht op elkaar dan in een sterk stedelijk gebied.

Op basis van het bovenstaande kiezen we bevolkingsdichtheid als criterium voor de selectie van referentieregio's. Het is een *directe* indicator (en werkt dus beter dan categorieën) en sluit beter aan bij de beleidstheorie dan de OAD (dichtheid van wonen versus dichtheid van adressen).

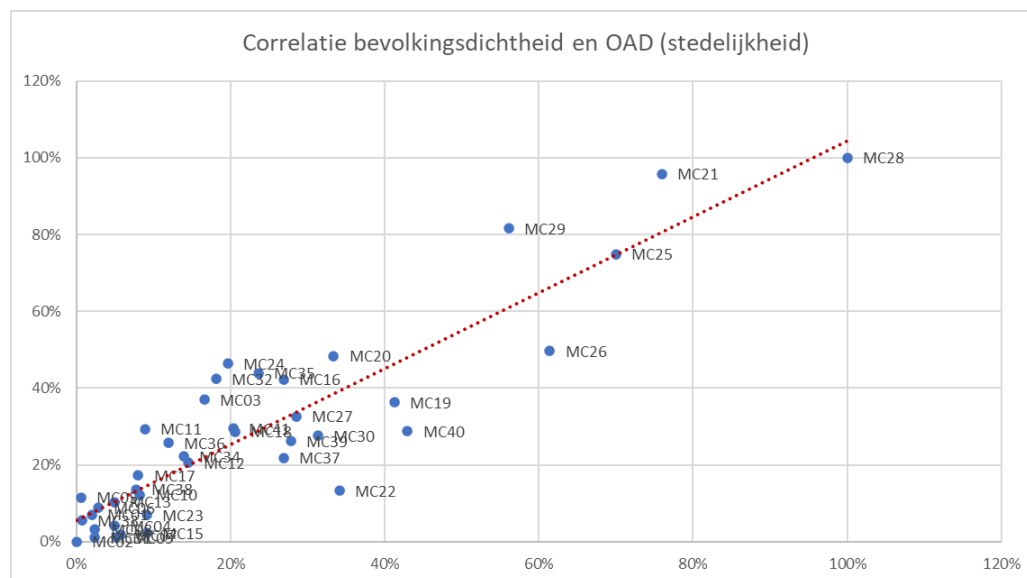
¹⁶ We maken hierbij gebruik van een gewogen OAD voor de regio. Dat wil zeggen dat de OAD per gemeente is gewogen met het aantal huishoudens in de gemeente om te komen tot een OAD voor de regio. Er is gekozen voor huishoudens als weegfactor omdat het immers gaat om hoeveel mensen wonen in een meer of minder verstedelijkt gebied.

¹⁷ Bijkomend (methodologisch) probleem is dat categorisering o.b.v. de gewogen OAD niet tot dezelfde uitkomsten leidt als de categorisering van het CBS.

¹⁸ Daarbij zijn beide indicatoren geschaald op 0 tot 100%

Figuur B1.4. Correlatie bevolkingsdichtheid en OAD per doorstroompuntregio

Bron: CBS, bewerking LPBL

Spreiding

De 40 doorstroompuntregio's in Nederland verschillen in organisatorische complexiteit. Benchmarks met regio's die ook in dat opzicht vergelijkbaar zijn vergroot de zeggingskracht van de resultaten. We hebben daarom een derde selectiecriteria toegevoegd, dat de spreiding en complexiteit van de regio weergeeft. Hiervoor hebben we zelf een indicator ontwikkeld: namelijk het aandeel huishoudens dat in de contactgemeente woont. Immers: hoe meer verspreid over de regio, hoe meer (bestuurlijk en ambtelijk) overleg nodig is over de aanpak van schooluitval en de ondersteuning van kwetsbare jongeren.

2. Selecteren van regio's

In voorgaande paragraaf is beschreven dat we voor het selecteren van vergelijkbare regio's gebruik maken van drie criteria:

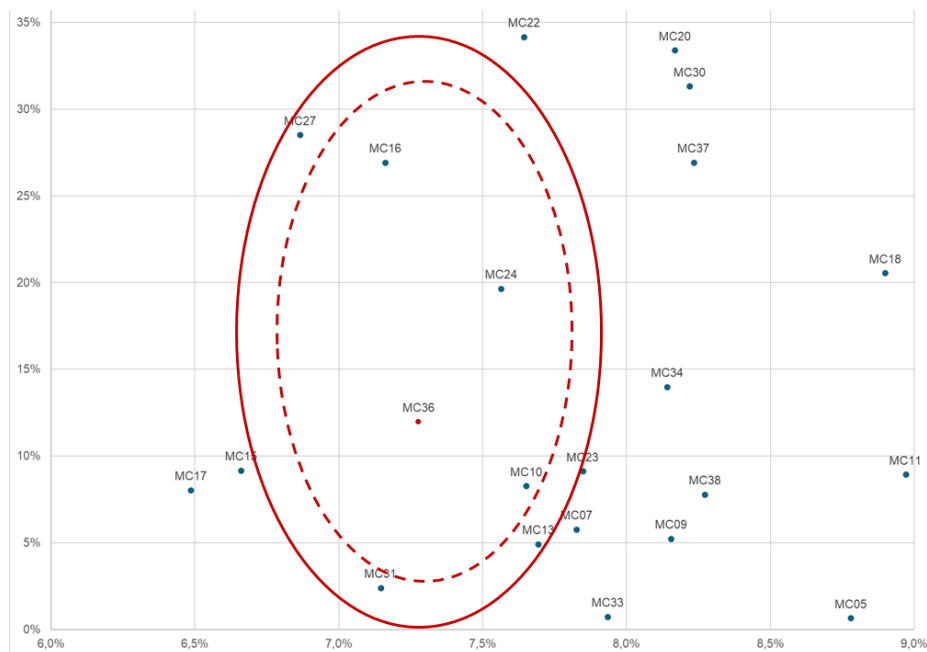
1. Het aandeel minima-huishoudens (als percentage van het totaal aantal huishoudens);
2. De bevolkingsdichtheid van de regio (geschaald op 0 tot 100%);
3. Het aandeel huishoudens dat in de contactgemeente woont.

Onderstaand figuur toont een plot van de doorstroompuntregio's op basis van het aandeel minima-huishoudens en de bevolkingsdichtheid. Regio's die in de figuur dicht bij elkaar liggen zijn vergelijkbaar met elkaar. Door in de figuur een cirkel te trekken om een regio wordt duidelijk welke regio's het meest vergelijkbaar zijn, dit zijn de referentieregio's. Een kleinere cirkel levert minder regio's op, die heel goed vergelijkbaar zijn. Een grotere cirkel leidt tot meer regio's, die echter iets minder vergelijkbaar zijn.

In onderstaand figuur is dit toegepast voor regio 36: Noordoost Brabant.

Figuur B1.5. Doorstroompunten naar minima-huishoudens (x-as) en bevolkingsdichtheid (y-as)

Bron: CBS, bewerking LPBL

Als er een kleinere cirkel rond regio 36 wordt getrokken dan worden er drie regio's opgenomen in de benchmarkselectie, namelijk regio 24 (Noord-Kennemerland), 10 (IJssel-Vecht) en 16 (Eem en Vallei). Als de cirkel groter wordt door de selectiecriteria ruimer in te stellen dan vallen ook de regio's 31 (Oosterschelde Regio), 13 (Achterhoek) en 24 (Noord-Kennemerland) erbij. De Excel-tool werkt volgens dit principe.

Bijlage 2. Aanbod

Figuur B2.1. Aanbod scholen

	Summa College	ROC Ter AA
Vooraf (orientatie / matching)		
Online orientatie		
Matchingsprogramma		
Meeloopdagen		
Maatwerkinstroombprogramma		
Orientatiejaar of -programma		
Instroombprogramma Havo 4		
Eerste lijn		
Studieloopbaanbegeleider (mentor)		
Verzuimmedewerker/coordinator		
(Stage)- begeleider (bpf'er)		
Maatwerkonderwijs		
	SummaFlex v.a. 2025	
Tweede lijn		
Fysiek inloop-punt ondersteuning en loopbaanbegeleiding		
Chat, bellen, mailen en whatsapp voor ondersteuning & begeleiding		
Trajectbegeleider: studiebelemmeringen, lb-vragen, uitstroombegl.		
Coördinator (B&O / zorg)		
Plus- / Ondersteuning & Advies-team		
Begeleiding passend onderwijs		
Time-out programma	VIA	VIA (Summa)/Kr8!
Extra stagebegeleiding		
Herorientatieprogramma switchers	VIA	VIA (Summa)
Extra taal ondersteuning		
Klas als werkplaats (niv 1 en 2)/ zorgklas	Entree	
Derde lijn		
Schoolmaatschappelijk werker		
Op maat gedragstrainingen		
Financiele coach		
Studentcoaches (peer-to-peer)		
(Student)psycholoog / GGZ		
Vertrouwenspersoon		
Verslavingszorg		
Loket Werk en inkomen		
Aanbod nazorg (pilots en projecten)	Summa NXT	ism Senzer

Bron: LPBL o.b.v. interviews en deskresearch

Figuur B2.2. Aanbod gemeenten

	Eindhoven	Bergeij	Best	Bladel	Grande	Eersel	Heeze-Neune	Oirsch	Reusel	Son &	Valken	Veldho	Waalre	Helmond	Asten	Deurne	Geme	Laarbe	Somere	Geldrop
Doorstroompunten																				
Verzuim 18+ monitoring																				
Verzuim 18+ contactpersoon op school																				
Verzuim 18+ huisbezoeken																				
Aanwezig bij exitgesprekken op school																				
Benaderen 18-23 + huisbezoek																				
Doorleiden 18-23 m.b.v. sociale kaart																				
Individuele begeleiding 18-23																				
Eigen groepsaanbod 18-23																				
Ingekocht trajectaanbod 18-23																				
"oud-vsv" aanpak																				
Benaderen + ondersteunen 23-27																				
Werk en inkomen																				
Aanvraag bijstand (18 en 27 jaar) online	gesprek	g	g	g	g	g	g	g	g	g	g	g	g	gesprek	g	g	g	g	g	g
Jongerenloket																				
Jongerenconsulenten																				
Jobsupport / jobcoaches jongeren	doelgroep	dg	dg	dg	dg	dg	dg	dg	dg	dg	dg	dg	dg	doelgroep	dg	dg	dg	dg	dg	dg
Leerwerktrajecten bijstandsgerechtigden																				
Leerwerktrajecten <23 jaar																				
Leerwerktrajecten NUG																				
Actief benaderen jongeren 23-27																				
Jongerenwerk																				
(Regulier) Jongerenwerkers (10 tot 24 jaar)																				
(Intensieve) Jongerencoach (12 tot 23/25/27 jaar)																				
Jongerenwerk Veiligheid																				
Jongeren Informatie Punt / jongerensprekuur																				
Jongerenwerk op school*																				
Wijkteams/CJG																				
Advies en ondersteuning (t/m 18 jaar)																				
Advies en/of ondersteuning 18+																				
Jeugdcoach/adviseur PO/VO**	contactps	cp	cp	cp	cp	cp	?		cp								cp			
Trainingen jongeren < 18 (vrij toegankelijk)																				
Trainingen jongeren > 18 (vrij toegankelijk)							LEV													

* voorlichting niet meegenomen, aanwezig en activiteiten organiseren wel

** kleur als expliciet is gemeld dat hulpverlening op school zit, contactpersoon als expliciet is gemeld dat er een vast contactpersoon per school is

Bron: LPBL o.b.v. interviews en deskresearch

Bijlage 3. Overzicht geïnterviewden

Onderwijs		
1	Begeleiding / studentenzaken Summa College (met VSV / z	Monique van der Kleijn
2	Begeleiding / studentenzaken Ter AA (met VSV / zorgstruct	Annemarie Dijkstra
3	Netwerkcoördinator Pro/VSO	Bouke van Grootel
4	Directeur van samenwerkingsverband Helmond-de peel	Marja van Leeuwen
5	Directeur Samenwerkingsverband Eindhoven-De Kempen	Rutger van Deursen
Doorstroompunt		
6	Teamleider of coördinator van DSP Eindhoven	Christina Mavridou
7	Teamleider of coördinator van DSP Helmond	Ton Sprangers, Teamleider
		Ellen Smiet
		Carla Kraayvanger
Gemeente / Werk en Inkomen		
8	Teamleider Werk en Inkomen jongeren Eindhoven	Joris Vogel
9	Coordinator Werk en Inkomen Helmond	Sylvia Conijn
10	Regiocoördinator Jeugdwerkloosheid arbeidsmarktregio He	Annemarie van den Bosch
11	Projectleider/initiatiefnemer van project op het snijvlak van c	Ilke de Gouw en Inge van Stiphout
Vsv-programma		
12	Programmamanager	Ans Pennartz

Bijlage 4. Overzicht gebruikte data en literatuur

Databronnen

CBS Statline: <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/>

DUO, Onderwijsdata: https://duo.nl/open_onderwijsdata/

Ministerie van OCW: Onderwijs in cijfers: <https://www.onderwijsincijfers.nl/>

Dashboards vsv en jikp <https://informatieproducten.duo.rijkscloud.nl/public/dashboardvsvopen/>

Literatuur

CBS, "*Multiproblematiek en vsv - is er een relatie tussen multiproblematiek en voortijdig schoolverlaten?*" (inclusief databestanden), juni 2020

CBS, "*Verkenning alternatief verdeelmodel voor voortijdig schoolverlaten; herziene versie*", 2023

CBS, "*NEETs, jongeren die geen opleiding volgen en niet werken*", april 2018

Diverse documenten verordeningen gemeenten in de regio (jeugd, jongerenwerk, W&I)

ECBO, "*Later is niet te laat - Inspiratie voor curatief vsv-beleid*", november 2012

Eurostat, "*Quality of Life, facts and views*", edition 2015

Evaluaties van en vsv-programma Zuidoost Brabant

Kohnstamm Instituut, "*Samen op weg naar een startkwalificatie - Evaluatie van het programma Kansen Voor Jongeren van het Oranje Fonds*", september 2017

LPBL, "*Meta-analyse investeren in kwetsbare jongeren*", januari 2023

LPBL, "*Leidraad regionale analyse*", inclusief bijbehorende tool, mei 2024

MBO Raad en KBA Nijmegen, "*Benchmark middelbaar beroepsonderwijs 2018*", november 2019

Ministerie van OCW, "*Loopbaanmonitor jongeren in kwetsbare positie*", juni 2017

Ministerie van OCW, "*Ontwikkeling voortijdig schoolverlaters*", infographics diverse jaren

Ministerie van SZW, "*Verdere integratie op de arbeidsmarkt, een analyse van wetenschappelijke inzichten over de arbeidsmarktpositie van personen met een niet-westerse migratieachtergrond*", november 2018

SEO, "*De positie op de arbeidsmarkt van personen met een niet-westerse migratieachtergrond*", maart 2018

Van der Gaag e.a, "*Schoolverlaten voorkomen, perspectief van wetenschap, praktijk en beleid*", 2020